

MYNT & HISTORIE

FOR SAMLERGLADE OM SAMLERGLEDE | Nr 01 - 2016

NORSK MYNTHISTORIE

FØR KRONER
OG ØRE

ALF R.
JACOBSEN

VI BLIR ALDRI FERDIGE
MED KRIGEN

ÅPNET VIKINGGRAV I FRANKRIKE

– endrer norsk
historie?

VANDALENE FRA
HALLINGDAL STO FOR
ROMERRIKETS FALL

Skipsvrakenes
HELLIGE GRAL

Løssalg Kr. 79,-

0.1

BEGRENSET TILGJENGELIGHET - VÆR RASK!

Over 1800 år gamle tidsvitner fra DET ROMERSKE KEISERRIKET

Ø: ca. 20 mm

Ø: ca. 20 mm

Hver mynt er unik, og myntenes motiv kan derfor variere. Alle myntene har portrett av keiseren.

KEISER ANTONINVS PIVS | 138-161 E.KR.

I år 138 ble Pius adoptert av daværende Keiser Hadrian, og utpekt som hans etterfølger. Antageligvis var Hadrians plan at Pius kun skulle forvalte Romerriket i en kort periode, frem til Hadrians unge slektning, Marcus Annius Verus (den fremtidige Marcus Aurelius) skulle bli klar til å ta over makten.

Antoninus Pius levde derimot lenge, og **regjerte lengre enn noen keiser** hadde gjort siden Augustus. Han gjorde ingen store omveltninger i sin tid som keiser, men bevarte det hans forgjengere hadde gitt han. Pius beskrives som en rolig og **pliktoppfylgende keiser**, uten noen større ambisjoner.

I år 161 døde Antoninus, som en svært populær mann og han ble hyllet etter sin død. Hans etterfølger og adoptivsønn, Marcus Aurelius, skal ha gitt han disse hedersordene: «**Husk hans kvaliteter, slik at når den siste timen kommer er din samvittighet like ren som hans**».

Bestill nå:

☎ 0 25 50 (08-16) 🌐 www.samlerhuset.no/pius

Bestillingsnummer: 47015544

KEISER MARCVS AVREIVS | 161-180 E.KR.

Marcus Aurelius er en av de **mest respekterte keiserne i romersk historie**, og er kjent for sine filosofiske interesser. I dag kjenner nok mange til navnet hans på grunn av filmen Gladiator, hvor Richard Harris spiller den gamle og vise keiseren.

Han regnes som **den siste av de fem gode keiserne**, som førte imperiet gjennom en 84-årsperiode med intern fred og velstand. Noen regner denne perioden som **Romerrikets gullalder**, og Marcus Aurelius har for mange generasjoner symbolisert nettopp det. Perioden tok slutt da Marcus Aurelius' sønn, Commodus, tok over makten.

Hans far, Marcus Aurelius, huskes derimot best for hans filosofiske natur og hans styre drevet av fornuft, og ikke krigene han førte.

Bestill nå:

☎ 0 25 50 (08-16) 🌐 www.samlerhuset.no/aurelius

Bestillingsnummer: 47015545

BESTILL NÅ FOR Å SIKRE DEG DIN ORIGINALE SØLVMYNT FRA ROMERRIKET.

Det å holde i noe som er flere tusen år gammelt er helt spesielt. Man får en helt annen dimensjon til historien, og kan bare **tenke seg tilbake til tiden den ble laget** og reisen den har hatt siden. Mynter **dokumenterer historie på en helt unik måte.**

Nå kan du sikre deg originalmynter i sølv fra et av verdens viktigste oldtidsriker; Det romerske keiserriket. Disse fire originalmyntene fra Romerriket koster **kun 1.990 kroner** per mynt. Fraktfritt tilsendt. Vi har kun et **begrenset antall tilgjengelig** av hver sølvmynt, og anbefaler deg å være rask. Ring oss på 0 25 50 for bestilling.

**RING OSS I DAG
FOR Å SIKRE DEG
DIN ROMERSKE
ORIGINALMYNT!**

0 25 50

ÅPNINGSTIDER: MAN.-FRE. 08.00-16.00

Ø: ca. 18 mm

Ø: ca. 18 mm

KEISER COMMODUS | 177-192 E.KR

Commodus var sønn av Keiser Marcus Aurelius, og ble eneheriker av Romerriket da Aurelius døde i år 180 e.Kr. Han beskrives som stormannsgal, og mange mener at **han var starten på Romerrikets nedgang**. Commodus tildelte seg selv en guddommelig ære, og fremstilte seg som en **reinkarnasjon av den greske guden Herkules**.

I filmen Gladiator fra år 2000 ble han udødeliggjort av Joaquin Phoenix. Commodus var faktisk en **lidenskapelig tilhenger av gladiatorkamper** og kjempet selv i arenaen, noen ganger utkledd som Herkules.

Commodus skal ha gjort den romerske statskassen praktisk talt konkurs, og prøvde å fylle den opp igjen ved å henrette velstående borgere for forræderi, slik at han kunne konfiskere deres eiendom.

KEISER CARACALLA | 198-217 E.KR.

Caracalla blir ofte sett på som **en av de mest blodtørstige tyranner** i romersk historie. Han var romersk keiser og styrte sammen med sin far, Septimius Severus, fra år 198 til 211 og alene fra 211 til han ble drept i år 217.

Caracallas regjeringstid bidro til forfallet av Romerrikets, men selv om han var en **gal mann eller tyrann** hadde det ingen store konsekvenser for administrasjonen. Det romerske imperiet var på den tiden fortsatt sterkt nok til å bære en hersker som sannsynligvis manglet kvaliteter en fremragende keiser bør ha.

Caracalla skal ha **identifisert seg med Alexander den store**, som i seg selv ikke var uvanlig for romerske keisere. I Caracallas tilfelle ble det til en besettelse. Han adopterte klærne, våpen, oppførsel, reiseruter og han fremstilte seg gudeliggende på mynter.

Bestill nå:

0 25 50 (08-16) **www.samlerhuset.no/commodus**

Bestillingsnummer: 47015543

Bestill nå:

0 25 50 (08-16) **www.samlerhuset.no/caracalla**

Bestillingsnummer: 47015546

KUN 1.990 KRONER PER MYNT! FRAKTFRITT TILSENDT.

MYNT & HISTORIE NR. 1 2016

UTGIVER

Samlerhuset Norge AS
Postadresse: Postboks 523, 1411 KOLBOTN

Besøksadresse:
Rosenholmvn 25, 1414 TROLLÅSEN

Telefon: 0 25 50
E-post: kundeservice@samlerhuset.no

REDAKSJON

Ansv. redaktør: Ellen Morgenstjerne
E-post: redaksjon@samlerhuset.no

Kommunikasjonssjef:
Anne Kathrine Brødholt
E-post: akb@samlerhuset.no

KUNDESERVICE

Telefon: 0 25 50
kundeservice@samlerhuset.no

ANNONSER

Telefon: 91 60 38 06
E-post: redaksjon@samlerhuset.no

ANNONSER SENDES TIL

E-post: myntoghistorie@samlerhuset.no

FORSIDEFOTO:

Arne Bjørndal

GRAFISK FORM

nxt Oslo | Merkur Grafisk AS
www.merkurgrafisk.no

TRYKK: Merkur Grafisk AS
www.merkurgrafisk.no

ISSN 2387-662X (trykt utg.)
ISSN 2464-1154 (online)

Det tas forbehold om feil og mangler i teksten som måtte forekomme. Eventuelle feil er beklagelig, og henvendelser knyttet til dette kan rettes til ansvarlige for utgivelsen eller myntoghistorie@samlerhuset.no.

SAMLERHUSET

Offisiell distributør for Det Kongelige Britiske Myntverket, Det Statlige Franske Myntverket, Folkerepublikken Kinas Nasjonalbank og mer enn 20 andre myntverk og nasjonalbanker. Samlerhuset eier Det Norske Myntverket, som blant annet preger Norges mynter og Nobels fredsprismedalje og er deleier i World Money Fair, verdens største myntmesse som årlig avholdes i Berlin.

Inntil nylig har man innfunnet seg med at opphavet til det britiske kongehuset er en gåte

I forrige utgave av Mynt & Historie avslørte vi at verdens dyreste mynt, den aller første amerikanske dollaren med kallenavnet «Flowing hair», skulle komme til Norge. Mynten ble for tre år siden solgt på auksjon for nesten 90 million kroner. Og fra 3.-6. mars gjestet mynten Myntkabinetet på Historisk museum i Oslo, som del av en europeisk turne i regi av Samlerhuset. Da vi fikk den ekstraordinære anledningen til å bringe det historiske klenodiet til Norge og Europa var det en ære og glede for oss å samarbeide med Norges fremste fagmiljø innen historie og mynter – og med tilsvarende miljø i mange andre land. Selvfølgelig var interessen blant myntsamlere stor for å se objektet. Museene vi har samarbeidet med har rapportert om langt over 10.000 besøkende, et imponerende antall i mynt-sammenheng. I Norges riksdekkende aviser, tv- og radiokanaler ble det celebre besøket bønnehørlig omtalt. Selv gjestet jeg TV 2 God morgen Norge, etter at de inviterte oss til å bringe mynten til studio. Det var litt av en prosess å få det til skal jeg medgi; med aller høyeste sikkerhetstiltak. Sammen med fire Nokas-vakter og politieskorte bragte vi med oss mynten. Og alt dette bare for en penge!, påpekte studiovert Vår Staude. Det er morsomt når mynt-samling en gang innimellom kan stjele overskriftene.

Vi nordmenn har innfunnet oss med at det norske kongehusets historie stammer fra Danmark og Storbritannia. Men er det egentlig helt slik? I mange år har det vært uavklart hvor grunnleggeren av det engelske kongehuset stammer fra. At han heter Rollo og var første hertugen i Normandie har man alltid visst. Men hvor kom egentlig Rollo fra? Snorre Sturlason har ment han var norsk og den samme som Gange-Rolv fra Mørekylen. Mens andre sagaskrivere har hevdet at han var fra Danmark. Denne gåten om opphavet til det britiske kongehuset har man inntil det siste innfunnet seg med at man aldri kan få klarhet i. For syv år siden fikk imidlertid historikeren Sturla Ellingvåg i stiftelsen Explico ideen om å bruke moderne DNA teknologi til å finne ut mer. Rollos skjelett finnes så vidt man vet ikke i dag, men det gjør i hvert fall deler av levningene til Rollos barnebarn og oldebarn – hertug Richard den fryktløse og hertug Richard den gode. For å kunne ta DNA-prøver måtte man

få lov til å åpne gravene til de to hertugene, men det er naturligvis ikke en enkel prosess. Ellingvåg hadde jobbet med dette i noen år, men finansiering satt en stopper for fremdriften. Samlerhuset syntes det var for ille, og i fjor tok vi kontakt og prosjektet ble tatt opp igjen. Hvorfor engasjerer Samlerhuset seg i dette?, tenker du kanskje. Jo, det er rett og slett fordi mynter er historie. Og fordi mynter formidler historie. Kanskje mer enn noe annet. Så når vi for eksempel nå tilbyr ekte, originale mynter fra Vilhelm Erobreren, etterkommeren etter Rollo og han som tok makten i England i 1066, da setter vi oss inn i historien og forfatter dokumentasjon slik at den som bestiller seg et samleobjekt fra oss skal få så mye innsikt som mulig i objektet og den aktuelle historien. Det hører med til dokumentasjonen av myntene til Vilhelm Erobreren og hans hertugdømme å kunne fortelle om opphavet, enten det er norsk eller dansk. Det førte oss altså til Frankrike og åpning av vikinggraver. Så nå venter vi i spenning på hva forskerne finner ut gjennom DNA-analysene.

Jeg vil avslutningsvis ønske en dyktig kollega gjennom 20 år, Vibece Walle Furseth, velkommen til førersetet i den daglige driften av Samlerhusets norske avdeling. Selv om jeg fortsatt vil være styreleder og i daglig aktivitet rundt om i Samlerhusets selskaper i inn- og utland, så vil nå Vibece overta rollen som administrerende direktør her hjemme. Sammen med Vibece ønsker jeg velkommen til årets første utgave av Mynt & Historie.

Ole Bjørn Fausa

OLE BJØRN FAUSA
MYNTENTUSIAST OG
STYRELEDER
I SAMLERHUSET

BESØK OSS PÅ SOSIALE MEDIER:

facebook.com/samlerhuset | youtube.no/samlerhuset | samlerhuset.no

INNHold NR: 1 - 2016

Åpnet vikinggrav - i jakt på norsk historie

6-9

Myntene som
gjorde det mulig
å eie gull

48-49

Verdens
dyreste mynt
i Oslo

30-34

Nyhet!
UEFA-
myntene

12-13

Myntverket som
gjenoppstod

35

Plate-
mynter

64

6	Åpnet gammel vikinggrav i jakt på norsk historie	30	En amerikansk superstjerne	48	Mynten som gjorde det mulig å eie gull
10	World Money fair – verdens største myntmesse i Berlin	35	Da Myntverket ble nedlagt og gjenoppstod	52	Vandalene kom fra Hallingdal og sto bak Romerrikets fall!
12	Nyheter fra verdens myntverk	40	USAs mest kjente sølvmynt fyller 30 år	58	Det britiske samveldet hyller dronningens 90-årsdag
14	OL-myntene kom sent, men godt	42	Kinas Pandamynter går fra unser til gram!	60	Fant seddelskatt på tur i skogen
16	Portrett: Alf R. Jacobsen	43	Stem på Norges nasjonalmaleri	64	Verdens største sirkulasjonsmynter
22	Skipsvrakenes hellige gral	44	Da mynter igjen ble stor kunst på begge sider av Atlanteren		
25	Norges mynthistorie er så mye mer enn kroner og ører				

Initiativtaker og historiker Sturla Ellingsvåg sammen med Samlerhusets Ole Bjørn Fausa beskrev stemningen ved gravåpningen som en utrolig opplevelse. – Det var spennende, høytidsstemt og uvirkelig på samme tid, forteller Fausa.

Rettsmedisinere fra Norge og Danmark: Professor emeritus ved Universitetet i Oslo og Andaine Seguin-Orlando fra DNA-laben Center for Geogenetics ved Universitetet i København.

**Flere hundre år historisk strid kan bli løst:
Stammer den engelske kongeslekten fra vikingblod fra Sunnmøre?**

Åpnet gammel vikinggrav i jakt på norsk historie

Under gulvet i en stor katedral i Fécamp i Normandie hviler de to hertugene Richard I og II, etterkommerne til vikingkongen Rollo. Historien om Rollo er et av de mest omstridte temaene fra vikingtiden, og det eksisterer flere teorier om hans opphav.

Her hviler to hertuger av Normandie: Richard I, død 996 og hans sønn Richard II, død 1026.

Norsk-islandsk historie har hevdet han var norsk, danskene mener han kommer fra Danmark. I begynnelsen av mars i år dro en norsk ekspedisjon på vikingtokt til Normandie med håp om å endelig kunne bilegge den historiske striden.

Historiker Sturla Ellingsvåg er initiativtaker til ekspedisjonen, og håper å finne svar som kan endre det vi vet om

norsk vikinghistorie. Han har arbeidet med å realisere prosjektet i sju år, og med finansiering fra Samlerhuset dro han sammen med en liten norsk delegasjon til Frankrike for å åpne den legendariske graven.

– Vi ønsker å avgjøre en flere århundre lang kamp om Rollos opphav. Det vil også fortelle oss mye om sagalitteraturen, og det er først og fremst det viktigste for meg, forteller Ellingsvåg.

– Det er to tradisjoner som historikerne har kranglet om i årevis. I de skriftlige kildene, hos Dudo, Saxo, Snorre og andre, er det mye motstridende. Det at vi nå forhåpentligvis vil kunne avgjøre dette en gang for alle er helt spesielt for meg, fortsetter han. – Dette vil åpne øynene våre for nye vinklinger og nye måter å se vikingtiden på.

Stammer det britiske kongehuset fra Norge?
Rollo var grunnleggeren av Normandie og tipp-tipp-oldefaren til Vilhelm Erobreren, stamfaren til det engelske kongehuset.

– Hvis det virkelige er sånn at vi kan følge den engelske kongefamilien tilbake til Normandie og videre tilbake til Norge og Vestlandet, ja så er jo det med på å forlenge røttene til den engelske kongefamilien også, forklarer Ellingsvåg.

– Og så mye som vi vet om det området som vikingene bosatte seg i, som de normanniske lovene og spesielt det helt særegne som skulle gi normannerkulturen sin identitet, så vil det være fantastisk å finne spor videre bakover i tid og til Norge!

JAKTEN PÅ SANNHETEN

Historien om Rollo er et av de mest omstridte temaene fra vikingtiden, og det eksisterer flere teorier om hans opphav. Fra ulikt hold regnes han som grunnleggeren av Normandie og greven av Rouen, og ikke minst: tippoldefaren til Vilhelm Erobreren – det engelske kongehusets stamfar. Ifølge norsk-islandsk historie er Rollo identisk med vår egen Gange-Rolv, den norske vikinghøvdingen fra Møre, som ifølge tradisjonen emigrerte til Frankrike etter å ha blitt landsforvist av Harald Hårfagre. Danske historikere på sin side har vært uenige i dette og mener at Rollo var av dansk opphav. Ekspedisjonen til Normandie vil kunne gi etterlengtede svar – svar som kan endre det vi vet om norsk vikinghistorie.

For Samlerhuset er historieformidling en viktig del av virksomheten og selskapet bidrar økonomisk til prosjektet. – Som en

del av vårt samfunnsansvar ønsker Samlerhuset å bidra til og bevare norsk historie. Dette er et svært spennende prosjekt som vi er svært stolte over å kunne bidra til å realisere, sier styreformann i Samlerhuset og Det Norske Myntverket, Ole Bjørn Fausa. For Fausa har historien også fått et personlig aspekt. I prosessen oppdaget han tilfeldigvis at han selv er 35. etterkommer etter Rollo. – Dette gjør ekspedisjonen ekstra spennende, forteller han.

AVGJØRES MED DNA-TEKNOLOGI

Med på reisen til Frankrike fulgte rettsmedisiner professor emeritus Per Holck, som skal gjøre analysen videre.

Får dere resultatene dere er på jakt etter?

– Det vet vi ikke, jeg kan ikke si annet enn at det å få ekstrahert gammelt DNA er svært vanskelig. Jeg tør ikke tro, men jeg kan håpe, sier han. De største forhåpningene ligger i tennene.

– Det vi er sikre på er å få radiokarbondatering (C-14

datering). Og vi vil kunne lese mer av skjelettet. Vi håper å få nok strontium ut av emaljen fra tennene til Richard II til å få kunnskap om vedkommendes oppvekst og geografiske tilhørighet. Men det var svært lite emalje igjen på tennene så det er usikkert. Men å få kartlagt hvilken happlogruppe vedkommende tilhørte det vil vi nok, og det er interessant, forklarer Holck.

Kongegraven til Richard II har vært åpnet én gang tidligere, og mynter fra den tid ble da lagt ned i kisten. En fransk 10-Euro og norsk 20-krone med vikingskip ble lagt ned for å markere åpningen i 2016.

Richard I og II var hertug av Normandie og barnebarn og oldebarn til vikingkongen Rollo. Ved hjelp av deres DNA vil man kunne slå fast om Rollo var dansk eller norsk.

Snorre Sturlasson mente i sine kongesagaer at Rollo og Gange-Rolv var én og samme person. Viser det seg nå at han hadde rett, er det av stor historisk betydning – og hele den engelske kongefamilien er av norsk slekt!

Franske Kong Charles III døver vikingkongen Rollo i Normandie i år 911.
Foto: Heritage / NTB scanpix

ROLLO

- Vikingkonge av norsk eller dansk herkomst som levde fra ca. 846 – 931
- Etablerte bosetning i Nord-Frankrike, det senere Normandie.
- Herredømmet ble akseptert av franskekongen Karl den Enfoldige i 911, og Rollos etterkommere ble etter hvert hertuger av Normandie og fra 1066 konger av England.
- Danske og norske historikere har i flere hundre år vært uenige om Rollos opphav.

Kilde: snl.no

GANGE-ROLV

- Norsk vikingkonge og sagafigur
- I følge norsk-islandsk tradisjon identisk med den Rollo som i 911 grunnla Normandie i Frankrike
- Ble lyst fredløs i Norge under Harald Hårfagres styrestid
- Tilnavnet Gange-Rolv kommer av det norrøne Gongu-Hrólfr.

Kilde: snl.no og wikipedia

Sarkofagene ble hentet opp fra graven i kirkegulvet, og etter en rask undersøkelse viste de seg uventet å være absolutt forseglet. En skjærebrenner måtte hentes frem for å åpne sarkofagene i bly.

Sarkofagen som inneholder levningene etter Rollos etterkommere er ikke stor. Det er nesten så man kan tro det kun er plass til et lite barn. Når de skulle gravlegges i et gulv, ble det et spørsmål om plass. Det viktigste var å bevare skjelettet. Vi vet ikke hvordan det ble gjort her, men det var vanlig å enten skjære likene i biter eller koke dem så kjøttet løsnest fra beina. Dermed behøvde ikke sarkofagen å være lengre enn et lårbein, som er det lengste beinet i kroppen.

Professor emeritus Per Holck håper å finne DNA som kan bidra til å oppklare Rollos nasjonalitet. Var vikingkongen dansk eller norsk?

En gang i året samles myntsamlere og -handlere fra alle verdens kontinenter til årets høydepunkt: Myntmessen World Money Fair i Berlin

Fra alle verdens kontinenter strømmes det til. Messeområder rigges og det bygges opp til den legendariske myntauksjonen. Verden er samlet. Om mynter. Verdens kanskje aller største hobby og interesse.

I hundrevis av nypussede glassmontre stilles det møysommelig ut, mynter med opprinnelse fra alle verdens land og kontinenter, rykende ferske årganger med årstallet 2016 preget i metallet. Her samles mynthandlere, samlere og nasjonalbanker fra hele verden.

Nyheter og utgivelser som vises for omverdenen for første gang er en viktig del av messen. Likevel bugner det også over med mynter av gammel årgang, fra alle verdenshjørner. Her er verden i sannhet samlet om sannhetsvitner fra fjern fortid og moderne samtid. Mynt & Historie var tilstede på World Money Fair i Berlin.

Da det i 2015 ble utgitt en gullmynt med utskåret ulv, var det som om det gikk et beundringens sukk gjennom verdens samlerkretser. Mynten ble raskt utsolgt. I år utgis en om mulig enda vakrere gullmynt, med skogens vokter, uglen, presist utskåret i metallsirkelen.

5 PÅ MESSEN

– Vi vender nå blikket mot dronningen vår. Hennes Kongelige Høyhet Dronning Elizabeth II fyller 90 år i år. I mai vil hun feire fire dager til ende på Winstor Castle. Hun skal hylles av folket, og hun vil hylles av oss i det britiske statlige myntverket, Lisa Elward

Ulv og selvlysende nordlys: Ian Graham fra det statlige kanadiske myntverket viser stolt frem den populære ulvemynten. Samlerhuset fikk anledning til å tilby mynten med ulv i selvlysende nordlys allerede ved inngangen til 2016. Mynten viser seg svært populær blant nordmenn, og Samlerhuset har noen svært få eksemplarer igjen for dedikerte samlere

De offisielle fotball-myntene til UEFA-cup utgis av Det Franske Myntverket, og har UEFA-logo og design. Dette er vi fornøyde med og det vet vi begeistrer samlere verden over, forteller Lionel Leconte ved Det Statlige Franske Myntverket. Her med årets utgivelse i Europastjerneprogrammet.

– Vi gleder oss over at vi nå endelig kan presentere en Ferrari-mynt! Dette sier representanter fra det statlige italienske myntverket, som for aller første gang gir ut en Ferrari-mynt som også er del av Europa Star serien i sølv. Utgivelsen er forventet i mars.

Dette er den årlige utgivelsen alle venter på. Mynten «Tiffany» er årets høydepunkt for oss, og for samlerverden. Og i år er det preget en spesialutgave i 1 kilo sølv, dette sier Orlando Williams.

Spennende nyheter fra verd

1-KILO TIFFANY SØLVMYNT – UTSOLGT FRA MYNTVERKET

Med et opplag på kun 99 mynter ble det raskt rift om den vakre 1-kilos sølvmynten med antikk sølvfinish og vakker blå glassdetalj. Mynten måler hele 100 mm og har motiv av detaljer fra indisk arkitektur.

Kun ett eksemplar tilgjengelig! Ring kundeservice på telefon 02550!

Få årlige utgivelser har en høyere kunstnerisk og teknisk presisjon, og blir raskere utsolgt enn Tiffanymynten. Årets utgave er intet unntak og opplaget er allerede revet bort. Samlerhuset reserverte noen av sølvmyntene. Disse kommer tidligst for salg i mai, men noen har allerede henvendt seg til kundeservice og satt seg opp på interessentliste.

SOMMERFUGL-MYNT

En spennende og innovativ myntutgivelse fra Tanzania med en sommerfugl i 3D! Hvert år utgis serien med sommerfuglmynter, hvert år med nytt utgivelsesland. 2016-utgaven kommer fra Tanzania der sommerfuglarten Cymothoe hobarti trives godt i de tropiske skogene. Mynten er utgitt i 99,9 % sølv og de røde sommerfuglvingene fremstår ekstra vakre mot den blanke proof-overflaten. Alle de tidligere utgavene preget med denne spesielle pregeteknikken er utsolgt.

Samlerhuset tilbyr den vakre sommerfuglmynten i sølv. Du bestiller den på www.samlerhuset.no/sommerfugl, eller ved å ringe kundeservice på telefon 02550. Bestillingsnummer: 47015590

UEFA-mynter

Til sommeren sparkes fotball-EM i gang i Frankrike, og som seg hør og bør blir det også utgitt minnemynter til begivenheten.

Fra Det Franske Myntverket kommer et flott myntsett med én minnemynt i gull og to i sølv. Gullmynten har et maksopplag på kun 2.000 eksemplarer, mens de to sølvmyntene utgis i et opplag på 10.000. Alle myntene er vakkert utformet med fotballspillere i aksjon. Dette er et perfekt myntsett for den sport-sinteresserte myntsamlar!

Samlerhuset tilbyr UEFA Frankrike 2016 3 myntsett. Du bestiller den på www.samlerhuset.no/uefa, eller ved å ringe kundeservice på telefon 02550. Bestillingsnummer: 47015594

ens myntverk

UTSTANSET UGLE

En slik mynt har du neppe sett maken til! Stilistisk fremstilt er nattfuglen ugla stanset ut i denne gullfargylte mynten i 92,5 % sølv. Mynten er en del av den mongolske naturserien der førsteutgaven bar motiv av en ulv. Mynten er preget med avansert og høyteknologisk pregekunst der uglen og halvmånen er stanset ut av myntmetallet. Mynten er tilgjengelig fra slutten av april, men allerede forhåndsbestilt og utsolgt fra myntverket.

Samlerhuset tilbyr uglemynten i gull. Du bestiller den på www.samlerhuset.no/ugle, eller ved å ringe kundeservice på telefon 02550. Bestillingsnummer: 47015591

GULLMYNT FRA EAST INDIA COMPANY FOR CHRISTIAN IV

I 2016 er det 400 år siden det danske østindiske kompaniet startet sin handel med India. Konge i Danmark på den tiden var Christian IV og nå utgis en gullmynt med hans portrett for å markere 400-årsjubileet. I tillegg til kongens portrett, finner vi hans monogram og logoen til det danske østindiske handelskompaniet. mynten har et opplag på 300 stk og utgis i 22 karat gull.

Samlerhuset tilbyr Christian IV gullmynt. Du bestiller den på www.samlerhuset.no/christian, eller ved å ringe kundeservice på telefon 02550. Bestillingsnummer: 47015593

ØLKORK-MYNT

Du visste kanskje ikke at øl har 500-årsjubileum i år? 23. april 1516 ble en bayerske lov som fastsatte ølets ingredienser, måleenheter og sesongpriser vedtatt. I den forbindelse kommer denne artige ølkork-mynten preget i 99,9 % sølv, med fargepreg og med et opplag på 2.500 mynter. En artig gave til en som er glad i god mat og drikke. Mynten er tilgjengelig fra slutten av april.

Samlerhuset tilbyr ølkork-mynten i sølv. Du bestiller den på www.samlerhuset.no/kork, eller ved å ringe kundeservice på telefon 02550. Bestillingsnummer: 47015592

Gullmynten med OL-fakkelen er den aller siste mynten som er utgitt i forbindelse med de olympiske leker i Brasil. En klassisk og vakker OL-mynt og et riktig høydepunkt for samlere av mynter fra dette tradisjonsrike og viktige verdensarrangementet.

BRASILIANSKE MYNTER TIL RIO-OL 2016 KOM SENT, MEN GODT:

MYNTER FRA VERDENS FEMTE STØRSTE LAND

– for første gang tilgjengelig utenfor Brasil

Det var stor glede blant samlere over hele verden da utgivelsen av minnemyntene til sommerens forestående OL i Rio ble annonsert. Et så omfattende myntprogram har imidlertid ikke bare vært planekjøring for det brasilianske myntverket, som ikke har tradisjon for å utgi så mange minnemynter i proof kvalitet.

*«Ville
myntverket i
Brasil klare å
utgi alle myntene
i tide til de
olympiske
leker?»*

En endring av den brasilianske eksportloven måtte også til for at et begrenset antall internasjonale samlere kan få sikre seg minnemynter fra OL i Rio 2016.

Offisielle OL-mynter er et stort samleområde over hele verden, og Brasil har aldri tidligere utgitt OL-mynter. Samlerhuset er distributør for de eksklusive minnemyntene i gull og sølv, og har fått føle på spenningen rundt utgivelsen av de nye OL-myntene.

– Interessen for de brasilianske myntene i det internasjonale markedet var en stor overraskelse for alle oss som har

vært involvert i prosjektet, forteller Sylmara Multini, medarbeider i Brasil-OLs organisasjonskomité. Brasil har aldri tidligere eksportert mynter til utlandet, og har ikke så stor erfaring med å utgi minnemynter i proof kvalitet. Det måtte faktisk en lovendring til for å få realisert det internasjonale myntprogrammet til Rio-OL i 2016. Tidligere lovgivning gjorde nemlig at brasilianske minnemynter ikke kunne eksporteres til andre land.

– Den første utfordringen var å få med seg myntverket og sentralbanken, kan Multini fortelle. – Så fort de var

De aller første myntene som det Brasilianske myntverket skulle tilby verdens samlere viste seg svært vanskelig å både produsere og distribuere. Aldri tidligere hadde myntverket eksportert mynter og større produksjon av minnemynter hadde de heller ikke hverken erfaring eller utstyr til. Verdens samlere ble stadig mer utålmodige, men den lange ventetiden til tross – Det lave opplaget samlemynter ble omsider tilgjengelig for verdens samlere. Beholdningen av myntene minsker, men Samlerhuset har fortsatt et lite opplag av myntene tilgjengelig.

ombord, tok prosjektet av. Utvikling av design og alt rundt distribusjon har vært problemfritt, hevder hun.

STRENGE KVALITETSKRAV

OL-myntene som utgis til Rio-OL har det laveste opplaget for offisielle sommerolympiske sølvminnemynter i proofkvalitet noensinne. Halvparten av myntene skal selges i Brasil, mens den andre halvparten skal fordeles blant samlere i resten av verden. Samlerhuset og våre europeiske samarbeidspartnere stiller svært strenge krav til kvalitet. Flere av de første Rio-utgivelsene måtte faktisk returneres til Brasil for å produseres på nytt da de ikke nådde opp til proofkvalitetens strenge krav. Bekymringene begynte å melde seg. Ville myntverket i Brasil klare å utgi alle myntene i tide til de olympiske leker?

– Man vil alltid støte på problemer og vanskeligheter i så store prosjekter som dette, sier Sylmara Multani. Hun er likevel positiv. – Vi er godt forberedt på å løse alle utfordringer, forsikrer hun. Det er Trond Jenssen, ansvarlig for OL-mynter hos Samlerhuset, svært glad for å høre.

– Vi har mange OL-samlere som har gledet seg til disse utgivelsene, sier han. Forsinkelsene og kvalitetsproblemene

med de første utgavene gjorde det hele nokså nervepirrende. Under myntmessen World Money Fair i Berlin tidligere i år ble det bekreftet at alle myntene vil bli klare i god tid før OL-ilden tennes den 5. august. Totalt er det kun 25.000 sølvmynter av hver utgave til dette første OL arrangert i Sør-Amerika. Det er det laveste antall mynter som noen gang er preget i forbindelse med et OL, og Trond Jenssen bekrefter interessen fra det norske markedet.

– Det er sterk rift om årets OL-mynter. Han puster lettet ut over å kunne fordele den norske kvoten til et knippe samlere. Samlerhuset er distributør for nasjonalbanken i Brasil, OL-arrangøren i Rio og Den Internasjonale Olympiske komité i til sammen 14 ulike land i Europa. Med en andel av det totale opplaget på til sammen vel 2.200 sølvmynter, blir det omlag gjennomsnittlig 150 eksemplarer til samlere i hvert land Samlerhuset representerer. En liten andel av de fire ettertraktete gullmyntene er også sikret.

– Av gullmyntene vil det kun være drøyt 20 av hver utgave tilgjengelig per land vi representerer, avslutter Jenssen. Og med streng kvalitetskontroll kan man være sikker på at alle de olympiske minnemyntene som får et nytt, norsk hjem holder ypperste kvalitet.

Vi kunne ikke fått bedre tilbakemeldinger på disse myntene, sier Sylmara Multini, som jobber for OL i Rio 2016.

– Alt fra design til ferdig produkt har blitt gjort med omsorg, ansvar og kjærlighet. Gleden jeg ser når noen mottar en av myntene til Rio 2016 er uvurderlig. Selv har hun gullmynten med OL-fakkelen som sin personlige favoritt. – Den bærer motiv av en av de mest ikoniske OL-symbolene, forklarer hun. Myntene med maskotene Tom og Vinicius er også verdt å nevne i følge Sylmara. Disse pryder to av sirkulasjonsmyntene i OL-myntprogrammet til Brasils nasjonale myntverk Casa da Moeda do Brasil.

Totalt består myntprogrammet av 4 mynter i gull, 16 i sølv og 16 sirkulasjonsmynter. Opplaget er satt til lave 5.000 for gullmyntene og 25.000 for minnemyntene i sølv. Det er det laveste opplaget noensinne for offisielle minnemynter i proof kvalitet utgitt til et sommer-OL.

Hver enkelt mynt gjennomgår en streng kvalitetskontroll før de slipper gjennom til samlere. Blant de første utgivelsene fra Brasils nasjonale myntverk var det flere mynter som ikke kom gjennom nåløyet. Sylmara Multini jobber som medarbeider i Brasil OLS organisasjonskomité og er sikker på at de skal klare å levere alle de ettertraktete utgavene i tide.

Samlerhuset tilbyr de offisielle OL-myntene i sølv og gull fra Brasil. Du bestiller den på www.samlerhuset.no/ riomynter, eller ved å ringe kundeservice på telefon 02550. Bestillingsnummer: 47015598

HVEM

Journalist og dokumentar-forfatter
Alf R. Jacobsen

HVA

Om krigen vi aldri glemmer
Jacobsen har skrevet en rekke dokumentarbøker
om andre verdenskrig, og skriver historisk
dokumentasjon til medaljeserien «Leve Kongen
1940-1945»

HVOR

Fuengirola ved Malaga, sør i Spania

«Om vi sover for
lenge, kan ting fort
gå galt.»

ALF R. JACOBSEN

Krigen vi aldri blir ferdige med

*Alle vet hvordan 2.verdenskrig endte. Likevel skriver
Alf R. Jacobsen bok etter bok om nettopp denne krigen.
– Dette er jo det største dramaet i moderne tid. Vi blir aldri
ferdig med dette, sier forfatteren.*

TEKST OG FOTO: ARNE BJØRNDAL

– Alle sier vi må glemme krigen, men det går ikke. Interessen for 2.verdenskrig vil alltid være der, selv om det nok kan gå i bølgedaler. Denne krigen er vår tids største historiske drama med sine 50 millioner drepte, sier forfatteren Alf Reidar Jacobsen. Krigen har for mange også handlet om å vinne freden og få gjennomslag for sitt eget syn i historiebøkene. Alf R. – de fleste kaller han det – vil avsløre heroisering og mistenkeliggjøringen.

ET PERSONLIG OG NASJONALT TRAUME

Etter mange år som journalist, forfatter og redaktør i Norge, bor Alf R. nå halve året på Costa del Sol, nærmere bestemt i den lille turistbyen Fuengirola, 20 minutters kjøring vestover fra storbyen Málaga, helt sør i Spania. Mens han bruker tiden på å skrive bøker, er kona Tove Thorsen Røvs store lidenskap billedkunst.

I rekkehuset har Alf R. innredet skrivestue med skrivebord, pc, litt nips, en velfylt bokhylle i tillegg til ytterligere noen stabler med bøker her og der. En rask sveip over bokryggene forteller at den store fellesnevneren for Alf R. Jacobsens nyere forfatterskap er 2.verdenskrig. Og det er nettopp de mange bøkene om denne krigen som har gjort Alf R. mest kjent. Jacobsen har vunnet en rekke priser for sitt forfatterskap, og til store gode kritikker har han skildret de første døgnene da tyskerne invaderte Norge 9. april 1940 og krigen i Nord-Norge.

For Alf R. Jacobsen representerer ikke krigen bare et kollektivt og nasjonalt traume. Selv er han født i 1950 og opplevde aldri krigen. Men for familien hans i Hammerfest ble møtet med den tyske overmakten vondt og dramatisk.

Etter tvangsevakueringen og nedbrenningen av vår nest nordligste by i oktober 1944, sto bare et enslig gravkapell igjen i Hammerfest. Det eneste minnet fra tiden før evakueringen er en litt unnselig krukke som moren klarte å få stukket unna før familien ble jaget sørover av tyskerne. I dag

har krukken fast plass på skrivebordet til Alf R., – kanskje for daglig å minne ham om krigens grusomheter?

– Husk at kong Olav karakteriserte evakueringen og nedbrenningen av Nord-Norge som det verste som hadde hendt siden Svar-tedauden midt på 1300-tallet, sier han.

VILLE BLI JOURNALIST

I dag er Alf R. en av Norges mest produktive forfattere. Allerede som 15-åring hadde han det klart for seg at det var journalist han skulle bli:

– Det er noe med rytmen og særlig den øyeblikkelige tilfredsstillelsen det er å skrive og så se stoffet på trykk i avisen allerede dagen etter, forklarer han. 18 år gammel begynte han som journalistaspirant i Finnmark Dagblad i hjembyen Hammerfest. Deretter gikk det slag i slag, og som både frilansjournalist og fast ansatt har han vært innom såpass ulike

– Skikkelig journalistikk er viktig for demokratiet.

DET GODE MOT DET ONDE

Norge var verken materielt eller mentalt innstilt på krig da det tyske krigsmaskineriet angrep i 1940. Alf R. har funnet eksempler i tyske kilder på at norske kanoner skjøt over de tyske målene og at tyskerne mente de norske styrkene gjorde det med vilje. En annen historie handler om norske tropper ved kystfortet ved Bolærne fort i ytre Oslofjord som hevdet de skulle ha drept 60-70 tyske soldater i kamp om morgen 9. april 1940. Tyske kilder oppgir at ingen tyske soldater falt. Et eksempel på norsk ønsketenkning, ifølge Alf R. Jacobsen; de norske soldatene ville ikke treffe og hadde rett og slett vondt for drepe tyske soldater.

– En nasjonal styrke eller en svakhet?

– Jeg vet ikke. Kanskje litt av begge deler, svarer Alf R. Han hevder sterkt at folkestyret ikke er en permanent tilstand som kan tas for gitt. Nazismen og andre totalitære politiske systemer kan dukke opp på nytt. Verden står i dag overfor store utfordringer; EU-samarbeidet som knaker i sammenføynin-

«Det går an å skrive den gode historien om nesten alt mulig, bare dramaturgien er riktig.»

ALF R. JACOBSEN

redaksjoner som mannfolkbladet Alle Menn, den revolusjonære avisa Klassekampen og tabloidavisene VG og Dagbladet, – alltid som undersøkende og gravende journalist. I tillegg har han studert sosiologi og litteraturvitenskap og vært redaktør for NRK Brennpunkt og Økonomisk Rapport. Nå er han forfatter på heltid.

– Men jeg savner journalistikken. Å være forfatter er jævla kjedelig. Det er ingenting som er så sexy og artig som journalistikken, legger han til.

I dag er det krisetilstander i svært mange av landets papiraviser og magasinredaksjoner. Det bekymrer Alf R. Jacobsen. Han krysser fingrene for at den gode journalistikken vil overleve;

gene, grusomme kriger og uløste konflikter, terror og flyktningestrømmer preger bildet. Ingen vet helt hvordan dette ender. – Målet mitt er å nå mange og at bøkene mine kan være en hjelp til at folk tenker selv. Om vi sover for lenge, kan ting fort gå galt.

FÅR VIALDRI NOK AV KRIGEN?

Debuten som forfatter kom i 1982 med thrilleren «Stalins gull». I dag omfatter forfatterskapet også en rekke bedriftshistorier, bl.a. om Elkjøp, Findus, Maarud og Statoil.

Men det er krigen med stor K som i dag er viktigst, og en stor del av de mer enn 42 bøkene og filmmanusene Alf R. står bak, henter handlingen fra krigsårene 1940-1945 i Norge.

NYHET!
UTGIVELSEINFORMASJON

Kun 15.000 nummererte førsteutgaver Kong Haakon VII og «Kongens Nei» hedres på stor minnemedalje - belagt med 24 karat gull og sort platina!

NB: Illustrasjonsbilde

Lave numre leveres først

00001 / 15000

- ♦ Stor minnemedaljen «Kongens Nei» til **gunstig introduksjonspris: kun 199 kr**, fraktfritt tilsendt (vår normalpris 530 kr + frakt 69,95 kr)
- ♦ **Belagt med 24 karat rent gull og sort platina**, preget av Det Norske Myntverket
- ♦ Begrenset opplag på 40.000 – kun 15.000 nummererte førsteutgaver - lave numre leveres først
- ♦ Et **historieverk av høy kvalitet, skrevet av Alf R. Jacobsen** – forfatteren bak en rekke dokumentariske historiebøker fra 2. verdenskrig i Norge
- ♦ **SAMLEFORDEL:** Kun 30 kr per bok - I løpet av samleperioden vil du motta 7 innbundne bøker av Alf R. Jacobsen (vår normalpris 379 kr per bok)
- ♦ Innleder samlingen "Leve Kongen - Den lange reisen hjem - 1940-1945" med minnemedaljer om våre tre konger og deres samlende symbol for norsk motstand
- ♦ Tilsendt til fritt gjennomsyn, uten minstekjøpsforpliktelse, bindingstid eller andre forpliktelser. **Du har alltid 30 dager returrett!**

HISTORISK DOKUMENTASJON SKREVET AV ALF R. JACOBSEN

Den omfattende dokumentasjonen som medfølger minnemedaljene i denne samlingen, skrevet av dokumentarforfatter Alf R. Jacobsen, gir deg muligheten til å bygge opp et enestående historieverk om vår kongefamilies viktige rolle for norsk motstandskamp under 2. verdenskrig. Alf R. Jacobsen har skrevet flere dokumentariske bøker om 2. verdenskrig og har opparbeidet seg en unik kompetanse på området.

I løpet av samlingen kan du sikre deg syv av Alf R. Jacobsens innbundne bøker, for kun 30 kr per bok. Denne fordelsprisen gjelder kun for samlere av "Leve Kongen – Den lange reisen hjem – 1940-1945". Vår normalpris er 379 kr per bok.

BESTILL RASKEST PÅ:

0 25 50

www.samlehuset.no/kongensnei

Bestillingsnummer: 47015561

Nå blir «Kongens Nei» film

Filmen basert på Alf R. Jacobsens bok «Kongens Nei» er premiereklar i september i år. De norske produsentene kjøpte filmrettighetene allerede i 2011. Alf R. Jacobsen har sett deler av filmen og synes den virker lovende. Filmen som også er produsert i samarbeid med Samlerhuset, handler om de tre mest dramatiske døgn i Norges historie, kongefamiliens flukt fra den tyske krigsmakten og Kong Haakons vanskelige valg etter Tysklands invasjon av Norge og senkningen av Blücher ved Oscarsborg natt til 9. april 1940. Kongens Nei er den første filmen som forteller om hvordan kong Haakon stod opp mot den tyske overmakten de skjebnesvangre dagene i april 1940.

Samlerhuset tilbyr minnemedaljen «Kongens Nei». Du bestiller den på www.samlerhuset.no/kongensnei, eller ved å ringe kundeservice på telefon 02550. Bestillingsnummer: 47015561

SAMARBEIDER MED SAMLERHUSET

Alf R. Jacobsen har inngått samarbeid med Samlerhuset. Jacobsen skal være bidragsyter til skriftlige historisk dokumentasjon til medaljesamlingen Leve Kongen 1940-1945 som fokuserer på den norske kongefamiliens rolle under 2. verdenskrig. For Samlerhusets kunder som er opptatt av mynter og medaljer, betyr dette at de sammen med nye samlerobjekter vil få utfyllende historisk opplysninger og historier knyttet til motiver og temaer for de nye myntene. Håpet er at denne ekstraservicen vil stimulere til økt samlerglede. Samlerhuset vil også stå for salg av Alf R. Jacobsens bøker.

Foreløpig har han skrevet fem bøker om krigen i Nord-Norge. Særlig handler det om kampene om Narvik som jo var utskipningshavn for den svenske jernmalmen som tyskerne trengte til sin egen rustningsindustri og om sjøslagene i nord.

De dramatiske dagene rundt angrepet på Norge 9. april 1940, senkningen av den tyske krysseren Blücher i Drøbaksundet, om Kongens nei og slaget på Midtskogen 10. april, har også vært viktige rammer om Alf R. Jacobsens forfatterskap.

– Får vi aldri nok av krigen?

– Krigen 1940-45 er en av de mørkeste kapitlene i vår historie, svarer Alf R. Jacobsen og viser til at det i bare i Storbritannia hvert år fortsatt utgis rundt 50 nye bøker om andre verdenskrig, – mer enn 70 år etter krigsutbruddet!

ÅPNER ARKIVENE

Anmelderne roser Alf R. Jacobsen for hans fortellerevne og grepene han gjør for å holde tak i leserne, side for side. Typiske er formuleringer som den Ulf Andenæs i Aftenposten bruker i sin anmeldelse av boka «Kongens Nei»: «Jeg griper meg selv i å lese Jacobsens beretning nærmest som jeg ville ha lest en spenningsroman til å ta med i påsken. Det er godt gjort, ettersom krigen 1940 ikke akkurat er nytt stoff.»

– Jeg er gravende journalist, sier Alf R. og peker på at det er jakten på gode kilder, på dagbøker, brev, rapporter, menneskelige skildringer og øyenvitner som er gull verdt for hans forfatter-skap. I løpet av de siste 8-9 årene har flere land åpnet krigsarkivene. Det har gjort det mulig for han å jobbe videre, og finne nye kilder som kan utdype og nyansere historiene. Det gjelder blant annet land som USA, Tyskland, Russland og Storbritannia og de skandinaviske landene. Alf R. har selv reist rundt og gjort dypdykk i en mengde arkiver, og når han ikke selv har mulighet eller tid, hyrer han gjerne inn profesjonelle researchere til jobben.

– Jeg fikk nylig tak i denne, sier Alf R. og holder fram en kopi av krigsdagboken fra den tyske krysseren Admiral Scheer som en researcher har funnet for ham.

– Krigsarkivene skaper de litterære mulighetene, sier forfatteren. Men ikke bare skrevne dokumenter er viktige for Alf R. Han husker godt møtet

i Tyskland med ti gjenlevende tyske sjøfolk fra slagkrysseren Scharnhorst. De ga ham levende øyenvitneskildringer som arkivene aldri kunne klart. Og bok ble det selvsagt. Den het «Scharnhorst» (2001), fikk god respons og ble oversatt til fem språk. Krysseren ble for øvrig senket under harde kamper i 1943 nord for Nordkapp. Bare 36 mann ble reddet, flere enn 1.800 døde. Først i 2001 ble Scharnhorst funnet på 300 meters dyp av bl.a. redaktør Alf R. Jacobsens fjernsynsteam i NRK Brennpunkt, sammen med Sjøforsvaret. Funnet endte også i en fjernsynsdokumentar om krysseren og det dramatiske sjøslaget.

FILMER OG BØKER

Nettopp jobben som NRK-redaktør fra 1995 til 2011 fikk fart på Alf Rs interesse for maritime mysterier. 8. februar 1974 forsvant den største og mest moderne tråleren i hele den britiske fiskeflåten, Gaul, med 36 mann om bord, under en voldsom storm i Barentshavet, – uten et eneste spor, uten et eneste Mayday- eller SOS-signal. Hvordan var det mulig? Forsvinningen forble et mysterium helt til Alf R. Jacobsen og britiske Anglia Television satte i gang sine søk.

I 1997, mer enn 20 år etter at Gaul forsvant, fant fjernsynsteamet båten på 280 meters dyp nord for Nordkapp. Gaul gikk mest sannsynlig ned fordi en luke var blitt stående åpen og førte til at 270 tonn vann trengte inn og ødela stabiliteten i båten som derfor raskt sank, konkluderte en ny rapport etter Jacobsen og de andre tv-folkenes funn:

– Vår dokumentarfilm tilbakeviste tidligere spekulasjoner om at Gauls forsvinning handlet om spionasje mot Sovjetsamveldet, kald krig eller at båten var en britisk lyttestasjon, sier Alf R. Filmen vakte oppsikt og i 1998 mottok Jacobsen prisen Royal TV Society Award. Alf R. sto også bak funnet av garnbåten Utvik Senior som forliste i 1978. Fire år senere fant han beviser for at Havarikommisjonen tok feil når den hevdet at forliset som krevde ni menneskeliv skyldtes at båten ble knust mot holmer og skjær rett utenfor Senja. Den 90 fot store Utvik Senior gikk ned fire nautiske mil fra land og trolig som følge av en kollisjon med en ubåt eller et større skip. Samtidig med forliset pågikk det nemlig en stor NATO-øvelse i området.

DEN GODE FORTELLINGEN

– Ja. Det går an å skrive den gode historien om nesten alt mulig, bare dramaturgien er riktig,

påstår Alf R. Jacobsen. Ifølge ham handler det om å oppleve historien gjennom levende mennesker. Det er gjerne historier om enkeltmennesker som står opp mot overmakt eller en tilsynelatende umulig oppgave og som til slutt oftest vinner.

– Ganske vanlige journalistiske grep, sier han og nevner den 64 år gamle oberst Birger Eriksen, kommandanten på Oscarsborg festning, som står oppreist mot tyskerne natten til 9. april og som senker krysseren Blücher mens nesten hele det offisielle Norge svikter. Og om kong Haakon (67) som etter den tyske invasjonen i de dramatiske april dagene i 1940 flykter på livet fra tyskerne og som nekter å kapitulere for overmakten, i motsetning til det hans eldre bror kong Christian X i Danmark gjør.

TALENT ELLER...?

– Du har sagt at én av 1.000 forfattere har medfødt talent, resten må trene og trene. Hvilken type er du?

Alf R. drar litt på det: – Ja, jo, jeg har vel kanskje talent. Men få med at det er mye jobbing og hardt arbeid. Ting skal sjekkes, det skal graves i kilder, intervjues, osv. Arbeid er nøkkelen. Det å skrive bok er en maratonøvelse. Det er viktig med disiplin og at oppgaven er lystbetont. Selv starter han dagen klokken seks om morgenen og skriver tre til fem timer før han tar pause.

– Knepet er å avslutte skrivingen når jeg vet hvordan jeg skal fortsette neste dag. Det er usunt å skrive mer enn tre sider per dag.

Alf R. tar en pause midt på dagen, går gjerne en tur og så er det tilbake for å forberede neste dag. Selve skriveprosessen bak hver bok krever gjerne 6–7 måneder.

– Nye bokprosjekter på gang?

Alf R. Jacobsen drar litt på det, trekker fram noen bøker og forklarer at han har fått interesse for de allierte som klarte å knekke koden bak tyskernes maskin Enigma som ble brukt av det tyske militæret til å sende og motta kryptert meldinger. Mange historikere mener denne bragden var med på å forkorte 2. verdenskrig: – Jeg ser det ligger noen muligheter her. Det er masse ugjort når det gjelder krigshistorie.

«Jeg savner journalistikken. Å være forfatter er jævla kjedelig. Det er ingenting som er så sexy og artig som journalistikken.»

ALF R. JACOBSEN

8 escudos Lima, 1708 – denne typen mynt er mest sannsynlig en del av den verdifulle lasten på skipsvraket San José. Nå krangler Spania og Colombia om hvem som er skattens rettmessige eier. Foto: Image courtesy of Casa de la Moneda Museum, Madrid, Spain.

Skipsvrakenes HELLIGE GRAL

Den 8. juni 1708 ble den spanske seilskuta San José truffet av britiske krigsskip under slaget ved Barú, ikke langt fra nordkysten av Columbia. Ombord var gull- og sølvmynter til en over 8 milliarder kroner regnet etter dagens metallverdi! Lykkejegere har lett etter skipet i over hundre år, og det er ikke uten grunn at San José blir omtalt som skipsvrakenes hellige gral.

«Det er grunn til å tro at San José var lastet med omkring 344 tonn sølv- og gullmynter.»

Det er sannsynligvis verdens mest verdifulle skipsvrakskatt. Samlerhuset fra Norge har tidligere blitt invitert med i søk og heving av skatten, men takket nei på grunn av alle uklarhetene rundt eierskapet og lovligheten av skattejakten. Nå har Columbias president meldt gjennom en twittermelding at den utrolige skatten endelig er funnet.

Selv om man ikke kan vite helt sikkert hva som skjuler seg i det mer enn 300 år gamle skipsvraket, kan man basert på lasten i søsterskipet San Joaquín anslå verdiene som gikk tapt i det skjebnesvangre slaget. For å finansiere spanskekongen Felipe Vs kamp for den spanske tronen i Den spanske arvefølgekrigen, ble gull og sølv fra gruver i de spanske koloniene Bolivia og

Peru lastet ombord San José med kurs for Spania. Man antar at lasten besto av ikke mindre enn 11 millioner åtte-escudos gullmynter og en mengde sølvmynter.

SKIPSVRAKET SOM HAR BLITT OPPDAGET TO GANGER

5. desember 2015 annonserte Colombias president Juan Manuel Santos Calderón at landets marine har funnet skipet, og at skipsvraket tilhører «alle colombianere». Dette fikk imidlertid spanjolene til å se rødt. De mener nemlig at skatten tilhører dem, og at funnet bør behandles etter UNESCOs verdensarvregler. Skipets tilhørighet har vært diskutert helt siden det amerikanske selskapet Sea Search Armada hevdet å ha funnet skipet tilbake i 1982. Funnet er

Oljemaleri av Samuel Scott viser sjøkampene utenfor Cartagena i 1708, der skipet San José gikk ned med mann og last. FOTO: WIKI COMMONS

omstridt og aldri bevist. Colombianske myndigheter gjennomførte en lovendring i 2013 som gir dem retten til undersjøisk kulturarv på columbiansk område. Skipsvraket

ligger dypt på havets bunn i det karibiske havet like syd for Cartagena i Colombia, men skipets nøyaktige lokasjon er klassifisert som en colombiansk statshemmelighet.

I desember i fjor annonserte Colombias president funnet av skipsvraket utenfor Colombias kyst. Den eksakte lokasjonen er klassifisert som en statshemmelighet. FOTO: WIKI COMMONS

Store nyheter: Vi fant San José! I morgen gir jeg deg informasjon på pressekonferansen i Cartagena!

Oppdagelsen av den beryktede piraten Svartskjeggs skip, «Queen Anne Revenge», utenfor kysten av Nord-Carolina fikk internasjonal oppmerksomhet i 2011. I bildet ser vi en av skipets ett tonn tunge kanoner som heves fra havdypet.
Foto: Holger Bennewitz, REUTERS, CORBIS

I 2014 fremviste Samlerhuset skipsvrakskatten fra skipet Gairsoppa som lå på 4700 meters havdyp. Ingen andre enn norske eksperter kunne muliggjøre opphenting fra det dypet, og det kan jo spekuleres i om det er nordmenn som får oppdraget også denne gangen. Foto: Odyssey Marine Exploration

HVEM FÅR BEHOLDE DEN ENORME SKATTEN?

Til tross for at det sagnomsuste skipsvraket nå skal være lokalisert, er det imidlertid ingen enkel jobb å hente opp den enorme skatten. Arkeologisk utgravning og vitenskapelige tester skal sikre at den viktige kulturarven og de enorme verdiene bevares best mulig. Dersom colombianerne får det som de vil, kan du beskue gullmyntene og resten av skipsvrakfunnet i et planlagt nytt museum i Cartagena, like i nærheten av der vraket ble funnet. Men først må de komme til enighet med spanjolene. De to landene har tradisjonelt sett gode diplomatiske relasjoner, og det arbeides med å få til en god løsning.

På grunn av internasjonale maritime lover kan det så langt se ut som om Spania er den rettmessige eieren av det sunkne skipet, uavhengig av hva Colombias president måtte mene. Det er dessuten ikke første gang Spania har vunnet frem i eierskapskrangler om skipsvrak langs den amerikanske kysten. I 2007 slo amerikansk rettsvesen fast at vraket etter det spanske skipet Nuestra Señora de las Mercedes, som ble senket av britene i 1804, tilhørte

Spania, ikke firmaet som hadde funnet det, ei heller Peru som hevdet å eie rettighetene til skipsvraket.

EN ANTATT, MEN UKJENT, FORMUE I EN VÅT GRAV

Det rare er at ingen vet nøyaktig hva som befant seg på San José da det forlot dagens Panama med kurs for Europa. Vanligvis ville man ha registrert innholdet i lasten, men en slik dokumentasjon er ikke funnet. Det i seg selv er et lite mysterium, tatt i betraktning at San José var en av de viktigste skipene i den spanske flåten som fraktet sølv og gull «hjem» til Europa fra den nye verden.

Det vi vet er at da San José satte seil hadde det ikke vært oversendt verdier fra det amerikanske kontinentet på seks år på grunn av den pågående Arvefølgekrigen i Spania. Den spanske armadaen, som San José var en del av, var fullastet med skatter tiltenkt spanskekongen Felipe V. Basert på de andre skipenes last, er det grunn til å tro at San José var lastet med omkring 344 tonn sølv- og gullmynter, i tillegg til 116 kister med smaragder og den peruanske viskekongens personlige formue. Men

det var ikke bare gull- og sølvmynter som forsvant i havets dyp da de britiske bombene traff San José den juninatten i 1708. Vraket etter San José ble også 570 spanske sjømenns våte grav. Nettopp dette har Spanias utenriksminister García Margallo uttrykt bekymring for. Colombia har nemlig ikke skrevet under på FN's lovgivning om at marine graver skal respekteres.

HVOR STAMMET MYNTENE FRA?

Rundt år 1708, da forliset av San José fant sted, var det to steder spanjolene preget gull- og sølvmynter i den nye verden; i Lima i Peru og i Mexico. I Bolivia og Colombia ble det også utgitt mynter i sølv, men altså ikke gullmynter. Ut fra lasten på søsterskipet kan man anta at også San José var lastet med åtte-escudos gulldubloner og sølvmynt. Mye av skipets verdifulle last ble mest sannsynlig ødelagt av briteres bomber. Det landet som ender opp med skatten vil kunne vise frem verdenshistoriens mest berømte skipsvrakfunn. Det er lite sannsynlig at noen av myntene noen gang blir tilgjengelig for interesserte samlere.

Norges mynthistorie er så mye mer enn kroner og ører

Historisk sett er kroner og ører en relativt ny valuta, og har kun blitt benyttet i knappe 140 år. Til sammenligning ble det preget norske speciedaler i over 200 år, skillinger i over 350 år og i århundrene før det var det penninger og brakteater som gjaldt.

TEKST: CHRISTIAN ERIKSEN, SAMLERHUSET

Norge har en svært rik mynthistorie, og det er ofte først når man ser på de eldre myntene før kroner og ører at de mest interessante historiene dukker opp.

Samlerhuset er størst i Norge på eldre sjeldne norske mynter. I Samlerhusets «skattkammer» kan man finne mangt; noen av Norges sjeldneste speciedaler, de flotteste markmyntene i sølv, 1000 år gamle vikingmynter og mynthistoriske rariteter som man aldri kunne ha forestilt seg fantes.

Mynt og Historie tok turen til Samlerhusets «skattkammer» sammen med Ole Bjørn Fausa og Georg Klammt, for å ta en nærmere titt på hva som skjuler seg av myntgodbiter i det rikholdige hvelvet.

«Norges mynthistorie strekker seg over 1000 år tilbake i tid» forteller Klammt. Den første mynten ble preget rundt år 995 under Olav Tryggvason, en legendarisk sølvpenning som også er den sjeldneste da den kun finnes i kun fire kjente eksemplarer hvor samtlige befinner seg på utenlandske

museer. «Det skal finnes et femte eksemplar. Det er lite trolig at den vil dukke opp, men gjør den det hadde det jo vært legendarisk» sier Fausa, og forteller videre om da Samlerhuset forsøkte å tilbakeføre ett av de kjente eksemplarene til Norge, men fikk nei fra svenskekongen.

«Vi har fortsatt til gode å komme over en Tryggvasson-penning, men det hender vi med jevne mellomrom får tak i en rekke andre historiske penninger» fortsetter Klammt, og viser frem en kvartpenning fra

År 995:

Norges første mynt
Tryggvasson-penningen preges

År 1285:

Første mynt med
Norges riksvåpen

År 1319:

Magnus Eriksson blir
konge av Norge og
Sverige, og landene
danner en myntunion.

Mark og speciedaler

År 1387:

100-årig stans i norsk
myntproduksjon

År 1483:

Kong Hans innfører det
lybske myntsystem og
valøren skilling.

1-mark, 2-mark, 4-mark og speciedaler

Eirik Magnusson. Fra ca. 1285 til 1290, ble det slått en penning, en halvpenning og en kvartpenning med den første gjengivelse av det norske riksvåpenet – på mynt! «Det er svært spennende å se hvor likt dette over 700 år gamle riksvåpenet på denne mynten er det riksvåpenet vi har i dag» forteller Fausa, og synes det er flott at dette riksvåpenet fortsatt preges på våre mynter den dag i dag.

Penningene ble raskt populære og de neste århundrene etter Tryggvasson-penningen, ble det preget en rekke andre sølvmynter i Norge slik som brakteater og hulpenninger under legendariske sagatidskonger som Olav den hellige, Harald Hardråde og Magnus Lagabøte, for å nevne noen.

Etter et par hundre år ble det stille, Norge ble underlagt Danmark i 1319 og etter det ble det preget langt færre norske mynter. Fra 1387 opphørte den norske myntproduksjonen fullstendig. Det skulle gå 100 år før Kong Hans i 1483 besluttet at det igjen skulle preges mynter i Norge. Kong Hans innførte et nytt myntsystem, det lybske, som kom fra den tyske hansabyen Lübeck. Med Kong Hans ble det preget en helt ny valør, skilling, en mynt som skulle være en del av nordmenns hverdag helt frem til 1875. Det lybske systemet fulgte en sølvstandard som var basert på kølnske mark som igjen gav grunnlaget for at vi i Norge fikk speciedaler.

Klammt er ikke i tvil, hans norske favorittmynt er desidert speciedaleren. Dette er store flotte sølvmynter med helt utsøkte motiver. Grunnet myntens høye verdi og tilliten folk hadde til mynten ble pregningen tatt svært seriøst, man jukset ikke på sølvinnholdet og kun de vakreste motiver ble valgt. «Speciedaleren var på en måte datidens 1000-lapp eller 10-tusenlapp» legger Fausa til, og forteller videre at mynten hovedsakelig ble benyttet av handelsborgere til større handelstransaksjoner.

Som skillingen har også den norske speciedaleren sine røtter i Tyskland. På 1500-tallet ble det preget mynter med høyt sølvinnhold i Joachimsthal i Tyskland. En mynt som ble svært populær og kopiert i en rekke land, deriblant i Skandinavia. Mynten fra Joachimsthal ble omtalt som Joachimsthaler, etterhvert bare thaler. På norsk ble det til daler og engelsk; dollar. Et annet finurlig poeng skyter Fausa inn «Det er fra denne mynttypen verdens største valuta har fått sitt navn, nemlig den amerikanske dollaren».

Selv om den siste speciedaleren ble preget i 1872 så er valøren stadig svært ettertraktet. «Flere og flere samlere har fått øynene opp for disse sjeldne og vakre myntene de siste årene, noe vi har merket i form av økt etterspørsel fra dedikerte speciedalersamlere fra hele Norge» sier Klammt.

Fremfor de myntinteresserte herrene ligger det stabler med norske speciedaler, en svært eksklusiv samling som man kan anta enhver samler ville ha misunt!

Blant stablene av speciedaler kommer tilsyne en sølvmynt med et svært vakkert kongeportrett. «Dette er en sjelden «Gianelli-speciedaler» utgitt under Kong Christian VII», kan Klammt fortelle. Myntens stempler er skåret av Peter Leonard Gianelli, som er bakgrunnen for myntens tilnavn. Speciedalerens sjelendhet og det enkle og flotte kongeportrettet anser Fausa og Klammt som viktige årsaker til sølvmyntens store popularitet blant samlere.

Georg trekker videre frem en Christian V speciedaler fra 1694. Disse speciedalere er svært interessante. Vi må huske på at den gang var også mynter et viktig verktøy for å kunne kommunisere med folket. Derfor pyntet man ofte på portrettene til kongene slik at de skulle se penere ut, det var jo tross alt kun slik de fleste den gang fikk en ide om hvordan kongen så ut. I tillegg ble det også på noen mynter kommunisert små vers til folket hvor kongen, gud og rikdommene fra Norges natur ble hyllet, en slags tidlig form for propaganda. På denne speciedaleren hyller man sølvskatten fra Kongsberg, som ble ansett som en gave fra gud til sin dansk-norske stedfortreder, Kong Christian V. På randen har mynten

År 1628:

Myntverket i Christiania opprettes og Norges første speciedaler blir preget under Kong Christian IV

Norges første speciedaler

År 1644:

Christian IV Hebreer mark 1644 - 1645

År 1686:

Etableringen av Den Kongelige Mynt på Kongsberg

Første 4-mark fra Kongsberg

1816:

Norges Bank opprettes

1875:

Norge slutter seg til Den skandinaviske myntunion og innfører kroner og ører som valuta.

1 krone/
30-skillling
1875

Gianelli speciedaleren

inskripsjonen:

SAADAN NORDENS SKAT GUD GIEMTE TIL KONG CHRISTIAN DEN FEMTE

Når man snakker om norsk mynthistorie, kommer man ikke bort fra den enorme betydningen sølvskatten på Kongsberg har hatt for norsk myntproduksjon. «Vi hadde nok hatt et mye mindre utvalg av norske mynter hadde det ikke vært for sølvgruvene på Kongsberg» sier Klammt. Som følge av de store sølvforekomstene som ble funnet i 1623 fikk Danmark-Norge enorme inntekter som resulterte i en massiv norsk myntproduksjon ved myntverket i Christiania, som ble opprettet i 1628. Det var og på denne tiden at man begynte stortilt pregning av en annen historisk norsk valør som første gang ble preget i 1523, men som først på 1600-tallet fikk et solid oppsving, den norske sølv marken.

«Dette er en svært spennende valør», sier Fausa. Fortsatt er det nok mange som ikke vet at det har blitt preget marker i Norge, men fra 1644 til 1736, en periode på knappe 92 år, ble det preget et bredt spekter av disse sølvmyntene i valørene 1-, 2- og 4-mark. Inndelingen var slik at 1 speciedaler = 6 mark, og 1 mark = 16 skilling.

Georg viser frem en helt særegen mark-mynt, en hebreer-mark. «I årene 1644 -1645 ble det preget noen høyst spesielle mark-mynter» meddeler Klammt. Disse ble slått

i Christiania, og bar innskriften

« I U S T U S

JEHOVA IUDEX». «Iustus» og «Iudex» var latinske ord, mens «Jehova» ble hentet fra hebraisk. Myntene ble slått for å betale soldater i kampen mot svenskene, og innskriften, som betød «Herren være den rettferdige dommeren» kan tyde på at kong Christian IV håpet på guddommelig deltagelse i krigen.

Til slutt viser Klammt frem en helt spesiell raritet. «Dette er en uvanlig og morsom kuriositet som består av en dansk og en norsk speciedaler fra 1700-tallet, som er satt sammen slik at det danner en beltespenne». I gamledager ble store flotte mynter brukt til mer enn handel, som for eksempel til utsmykning av festdrakter og bunader. Slike beltespennere preget motebildet på 1800-tallet og vi antar at beltespennen ble laget en gang i denne tidsperioden. «Vanligvis koster speciedalerene tilsammen flere titalls tusen, men siden denne er loddet på ene siden kan vi kun selge den for en brøkdel av vanlig pris, til

tross for at myntenes hoveddetaljer er svært godt bevart.»

Beltespennen er laget for hånd og er svært solid. Vi antar at den er laget av en svært fingernem sveiser eller smed, da det er svært godt stykke håndverk som ligger bak utførelsen av spennen.

Fausa legger ikke skjul på at han er svært stolt over at Samlerhuset kan tilby et rikt utvalg av norske mynthistoriske godbiter til norske myntsamlere. «Hver dag arbeider våre innkjøpere og myntekspertter iherdig for å sikre seg de sjeldneste og vakreste eksemplarer av våre eldre historiske sølvmynter slik at de kan berike samlingene til våre kunder». Fausas og Klammts entusiasme over myntene de har fremfor seg levner ingen tvil, og vi må nok innrømme at vi ble overrasket over alle de flotte myntene vi kom over i vårt dypdykk i «skattkammeret».

Samlerhuset tilbyr et bredt utvalg av eldre norske mynter. Ring kundeservice på telefon 0 25 50 eller besøk www.samlerhuset.no/norsk hvis du mangler, eller vil sikre deg en historisk norsk mynt.

LESERINNLEGG & QUIZ

Vi vil gjerne høre fra deg!

Har du ris, ros, kommentarer eller morsomme historier?

Send oss en e-post på redaksjon@samlerhuset.no. Vi besvarer et utvalg innlegg som kommer på trykk.

Hei,

Jeg er registrert kunde hos Samlerhuset, og mottar derfor bladet «Mynt & Historie». Det er mange leseverdige artikler og historiske opplysninger å glede seg over. Verre er det med korrektoren og ortografien! Nok om det...

Jeg leste med stor interesse om vikingmynten som ble funnet i Akershus nylig (M&H 2-2015). Her spekuleres det i hvorvidt det er Odin som er avbildet på baksiden. En utfyllende utredning om hjortens symbolbetydning i kamp med slangen er lesverdig, særlig for en som har sett nordportalen i Urnes stavkirke.

Det som imidlertid forbauser meg er at symbolet under hjorten ikke nevnes med et ord. Det er nemlig «Valknuten», Odins symbol, kjent fra flere billedstener på Gotland. Der opptrer den i sammenheng med assosiasjoner til Odin: Hengt mann, fallen kriger på Sleipner tas i mot i Valhall etc. Symbolet (ikonet?) består av tre trekkanter flettet i hverandre. Symbolikken er: Ën trekant = et menneske, to trekkanter = en gud, tre trekkanter = gude-nes gud, altså Odin.

Det skulle gjøre det ganske sannsynlig at det er Odin som er avbildet på det jeg ville kalle forsiden.

Valknuten forekommer som lisseslips i smykke-serien «SNORRE», ett av mange smykker inspirert av vikingtidens formspråk, formgitt av bl.a. under-tegnede. (Se bilde).

Med vennlig hilsen: Lars Ruud Hei Lars Ruud,

Tusen takk for din e-post og opplysningene rundt

«Valknuten». Dette var svært interessant lesning, og noe som helt klart burde ha vært tatt opp i artikkelen om vikingmynten. Vi gleder oss over historieinteresserte lesere og setter stor pris på tilbakemeldingen. Mange av våre lesere vil helt sikkert også sette pris på den interessante faktaopp-lysningen om vikingmynten med motiv av det vi ganske sikkert kan anta er guden Odin.

Vennlig hilsen Redaksjonen i Mynt & Historie

1. Hvem satt modell for Liberty på den klassiske amerikanske sølvdollaren Morgan dollar?
2. Hvor mange norske gullmynter er utgitt med Kong Haakon VII's portrett?
3. Hvor stammer gullet i Nobels fredsprismedalje fra?
4. Hvilken norsk mynt har fått æren av å skape flest myntsamlere?
5. Hva kalles læren om mynter, pengesedler og medaljer?
6. I hvilket oldtidsrike ble mynter, slik vi kjenner dem, først preget?

Spørsmål hentet fra denne utgaven av Mynt&Historie:

1. Hvor mange brasilianske mynter blir gitt ut til OL i Rio 2016?
2. Når oppdaget amerikanerne sølv ved Comstock Lode?
3. Hvilken mynt har blitt kåret til Norges nasjonalmynt?
4. Hva het handelsskipet som gikk ned med en last med helt spesielle svenske kobbermynter utenfor kysten av Sør-Afrika?
5. Når utkom Sovereign gullmynten med motiv av St. George og dragen for første gang?
6. Når ble den siste norske speciedaler preget?

SVAR, QUIZ

1. Den amerikanske læreren Anna Williams
2. To stk – 10-krone og 20-krone 1910
3. Medaljen lages av "rettfærdig gull" fra Colombia
4. 2-øren fra 1968
5. Numismatikk
6. I Lydia rundt år 600 f.kr.

Spørsmålene er hentet fra denne utgaven av Mynt&Historie.

Sjeldne norske mynter legges nå ut for salg!

**Begrenset antall
- ring 66 99 48 00 nå!**

Sikre deg sjeldne norske myntskatter i dag!

Samlerhuset har et rikholdig utvalg av historiske og sjeldne norske mynter, nedenfor ser du et lite utvalg av de historiske myntene vi har tilgjengelig akkurat nå! Kontakt vår VIP-avdeling snarest på **telefon 66 99 48 00**, hvis du er interessert i en eller flere av myntene, og du vil motta et **svært godt tilbud!**

Disse historiske norske myntene er **NÅ** tilgjengelig:

KONGE	VALØR	ÅRSTALL	MYNTSTED	KVALITET	 Vidars kommentarer:
Christian IV.	1 Speciedaler	1630	Christiania	Pent sirkulert	<i>En av de første norske speciedalerene!</i>
Christian V	Sølvavslag av 3 dukat	1673	Christiania	Pent sirkulert	<i>Svært sjelden!</i>
Christian V	1 Speciedaler	1692	Kongsberg	Høy kvalitet (01 kv.)	<i>Med randskrift: Danner Kongis. omtalt i magasinet!</i>
Christian V	4 mark	1699	Kongsberg	Høy kvalitet (01 kv.)	<i>Eneste 4 mark med Kong Christian Vs portrett!</i>
Frederik III	komplett 8 skillingsett	1700-1715	Kongsberg	Pent sirkulert	<i>Komplettsett med Norges mest særegne 8 skillinger</i>
Carl XV	24 skilling	1865	Kongsberg	UNC prakt	<i>Kong Carl XV siste 24 skilling i uvanlig god kvalitet!</i>
Oscar II	5-øre	1876	Kongsberg	UNC prakt	<i>Norges første 5-øre usirkulert!</i>
Oscar II	1 krone	1878	Kongsberg	Pent sirkulert	<i>Norges sjeldneste 1 krone i sølv!</i>
Haakon VII	25-øre	1918	Kongsberg	UNC	<i>Usirkulert 25-øre i sølv fra Kong Haakon VII</i>
Haakon VII	Norges første minnemynter	1906 - 1914	Kongsberg	UNC	<i>Norges 4 første minnemynter i høy kvalitet!</i>

Fant du ikke det du var på jakt etter? Ta kontakt med Vidar i vår VIP-avdeling i dag på telefon 66 99 48 00 eller besøk: www.samlerhuset.no/norsk

Lag en helt enestående myntsamling sammen med Samlerhuset!

Svært mange myntsamlere går inne med en drøm om å eie en sjelden historisk norsk mynt som nesten ingen andre har. Enten det er å eie en historisk middelaldermynt, en ettertraktet speciedaler, eller eie av noen av de mest sjeldne mark- eller skillingsmyntene som har blitt preget i Norge. En mynt proppfull av historie som skaper beundring. Dessverre for de fleste samlere forblir det med drømmen, men med Samlerhuset kan denne drømmen raskt bli oppnåelig.

Samlerhuset har et rikholdig utvalg av norske mynter, og i særstilling den største lagerbeholdningen i Norge. Våre innkjøpere kommer stadig over sjeldne og svært ettertraktede norske mynter i svært gode kvaliteter, som vi tilbyr til våre faste kunder. Vi kan hjelpe deg hvis du mangler en helt spesiell mynt til din samling eller er på jakt etter å eie en helt unik mynt, ta kontakt med vår VIP-avdeling i dag på telefon 66 99 48 00 så kan vi hjelpe deg med å sette sammen en helt enestående myntsamling!

**Myntene selges ut etter "førstemann til mølla" prinsippet.
Ring vår VIP-avdeling på telefon 66 99 48 00 i dag!**

▲ Verdens første sølv-dollar, Flowing Hair fra 1794, ble utstilt sammen med et eksemplar av den amerikanske uavhengighetserklæringen på Kulturhistorisk Museum i Oslo. Utstillingen var et samarbeid mellom museet og Samlerhuset. Fra venstre: Utstillingens initiativtaker, Samlerhusets Ole Bjørn Fausa sammen med førsteamanuensis Håkon Roland og professor Svein Gullbekk fra Kulturhistorisk Museum.

◀ I forbindelse med Samlerhuset og Historisk museums arrangement i Oslo var vi tilbake i 1790-årene!

▶ I tillegg til sølv-dollar, ble det også utstilt et eksemplar av den amerikanske uavhengighetserklæringen. Ansatte fra Samlerhuset stilte i tidsriktig og standsmessig kostyme på avdukingen av de to symbolene på amerikansk historie.

▼ Det var et sikkerhetsopplegg av ekstremt høy karakter som fulgte den berømte førstedollaren da den besøkte Oslo i mars.

En amerikansk *superstjerne*

Bare mynten er verdt 90 millioner kroner. Til sammenligning var ransutbyttet på Nokas-ranet, Norgeshistoriens groveste ran, «bare» på 52 millioner kroner.

Med selvstendighetserklæringen i tillegg, var verdien på de to objektene som gjestet Norge mer enn dobbelt så stor! Sikkerhetsoppbudet var således en nødvendighet.

Da Samlerhusets Ole Bjørn Fausa spurte eieren av verdens første dollar om å få låne den, var naturligvis ikke svaret umiddelbart «ja». Ikke bare er mynten verdens dyreste, den har også stor affeksjonsverdi for den amerikanske eieren Bruce Morelan. Med forsikringen i orden og et sikkerhetsopplegg av ekstremt stor karakter, lot det seg likevel gjøre. Nesten tre år senere var det duket for Europa-turné for den amerikanske superstjernen. I løpet av fire dager i mars kunne verdens første dollar beskues i det som ble omtalt som Nordens sikreste utstillingsrom, i Myntkabinettet på Kulturhistorisk Museum i Oslo.

Se, men ikke rør: Skuelystne publikummere når den amerikanske superstjernen Flowing Hair gjestet Oslo i mars.

ONE DOLLAR OR UNIT

Det nå så berømte dollartegnet er ikke å se på Flowing Hair Silver Dollar fra 1794. Rundt randen står det imidlertid skrevet: One dollar or unit. Kanskje holdt amerikanerne muligheten åpen for at valøren kunne bli noe annet?

PREGET MED MARTHA WASHINGTONS SØLVTØY?

Før innføringen av dollar, benyttet amerikanerne seg av andre nasjoners sølvmynter. Da de første amerikanske dollarene skulle preges, hadde ikke USA tilgang på eget sølv. Det sies derfor at da man skulle utgi prøvemynter ved det nye myntverket i Philadelphia på slutten av 1700-tallet, måtte presidentens kone ofre sølvtøyet for å prege 5-cents. Først i 1859 oppdaget man sølv ved Comstock Lode, og Det Statlige Amerikanske Myntverket utvidet og økte produksjonen.

– Det er egentlig første gang vi går ut med verdien på noe vi stiller ut, forteller førsteamanuensis Håkon Roland ved Kulturhistorisk Museum. Men så er det heller ikke hver dag det er en mynt til over 10 millioner dollar som er på besøk. Med seg på reisen har den et eksemplar av den amerikanske uavhengighetserklæringen. Også den med millionverdi.

Det er Samlerhuset og Ole Bjørn Fausa som har initiert Europa-turneen der de to amerikanske klenodiene vises frem. Mynt & Historie var til stede da medlemmer fra Norsk Numismatisk Forening tok turen for å ta berømmtheten i nærmere øyesyn. Fausa forteller velvillig.

– Vi spurte Bruce (eieren, red. anm): Kan vi få låne den? Han tenkte seg om og synes det var en god idé, men han var jo redd for mynten. Ikke bare for verdien, men fordi han er redd for samleobjektet sitt. Så forsikring hjalp ikke alene, det måtte være et sikkerhetsopplegg av stor karakter. Det klarte vi, forteller han stolt. For myntentusiaster er nettopp denne mynten et unikt skue.

– Mynten er ekstremt godt konserveret, forteller professor i numismatikk Svein Harald Gullbekk. Gjennom et tykt glass, beskyttet og overvåket, får vi selv se detaljene i det ikoniske motivet.

Åtte originalmynter dokumenterer Amerikas historie

- elegant innrammet med
Den amerikanske
uavhengighetserklæringen

Den 4. juli 1776 er en historisk dag. Det var dagen 13 nordamerikanske kolonier erklærte seg selvstendige fra Storbritannia, og Amerikas forente stater (USA) ble født. Dokumentet som erklærte selvstendigheten ble skrevet av blant andre Benjamin Franklin, John Adams og Thomas Jefferson, og ble kalt "The Declaration of Independence".

Nå kan du sikre deg et elegant innrammet uavhengighetsett, som forteller historien om hvordan verdens mektigste nasjon ble til. I rammen får du en kopi av Den amerikanske uavhengighetserklæringen, åtte amerikanske originalmynter og en amerikansk seddel. Uavhengighetsettet koster kun 1990 kroner, frakten spanderer vi!

Dokumenterer
opprettelsen av
verdens mektigste
nasjon!

☎ 0 25 50 🌐 www.samlerhuset.no/ramme

Dette kan du sikre deg for kun 1990 kroner:

- En kopi av uavhengighetserklæringen
- Fem mynter med motiv av de mest berømte av USAs landsfedre
- Tre mynter i 40% sølv, utgitt i 1976 for å markere USAs 200-årsjubileum
- En to-dollar seddel med motiv av monumentalmaleriet "Declaration of Independence"
- Myntene og seddelen er elegant innrammet med uavhengighetserklæringen
- Ekthetssertifikat som garanterer myntenes og seddelens ekthet

Uavhengighetsettet dokumenterer opprettelsen av verdens mektigste nasjon; Amerikas forente stater. Du får hele åtte amerikanske originalmynter og én amerikansk seddel elegant innrammet med en kopi av den amerikanske uavhengighetserklæringen for kun 1990 kroner. Frakten spanderer vi!

**Gå inn på www.samlerhuset.no/ramme eller ring 0 25 50
for å bestille ditt uavhengighetsett. Ditt referansenummer er 47015474.**

La oss spole drøye 221 år tilbake i tid. Det er onsdag 15. oktober 1794 og ved myntverket i Philadelphia skulle man prege om lag 2.000 eksemplarer av mynten Flowing Hair Silver Dollar. Den aller første. Etter en dags arbeid ved skrupressa var det til slutt 1.758 sølvdollars med godkjent kvalitet. Resten ble forkastet som for dårlige eksemplarer. Til sammenligning kan myntverket i Philadelphia i dag produsere hele 2-3 millioner mynter.

Bruce Morelans sølvdollar, nå på Norges-tur, er én av disse 1.758 eksemplarene fra onsdag 15. oktober 1794. Trolig er den også den aller første.

– Det er konsensus om at nettopp denne mynten er en av de aller første amerikanske dollarene som ble preget, forteller

Gullbekk. – Men vi vet selvsagt aldri. Da beveger vi oss fra numismatikken og over i teologien, fortsetter han lattermildt.

Summen av indiser tilsier likevel at vi kan anta et denne er den aller første. Blant annet er blanketten spesielt preparert for pregning. Den har en sandblåst overflate som gir mynten en proof-like fremstilling. Mynten ble ikke preget som en vanlig sirkulasjonsmynt, dette er et presentasjonsstykke.

– Vi vet selvfølgelig ikke til hvem, sier Svein Gullbekk, men peker samtidig på at President George Washington jo var president og personlig engasjert i utformingen av et amerikansk myntvesen. – Så det kan godt være at det var selveste George som skulle ha nettopp denne mynten.

For oss med interesse for historie og mynt er det helt spesielt å få se den drøyt 4 cm store sølvmynten som altså kan ha vært i George Washingtons hender.

– Mynten er ikke bare et samleobjekt, forteller Håkon Roland. – Den er et ikon i amerikansk historie og et ikon for selve starten på USA.

Og som mynt og samleobjekt er den av det amerikanske gradering-firmaet PCGS rangert som nummer én.

Samlerhuset har klart å få tak i et eksemplar av den svært sjeldne mynten «Flowing hair», fra første pregedag i 1794! For mer informasjon kontakt kundeservice på telefon 02550

Utsnitt av prospekt av Kongsberg 1808, I. Aschehoug (Riksarkivet). Øverst: ved Nybrua Den Kongelige Mynt med den røde Myntmesterboligen, nedenfor: Sølvverkets smeltehytte (røyk) med det store kullhuset over, nederst: Jernverkets masovn under bygging.

DA MYNTVERKET BLE NEDLAGT OG GJENOPPSTOD

Vi vet jo alle at Myntverket på Kongsberg, som nå eies av Samlerhuset, er i full drift og produserer all norsk mynt slik de har gjort det siden 1686 – trodde vi. Men det stemmer ikke helt. Myntverket ble nedlagt i 1806 etter 120 års drift på Kongsberg, og bygninger og utstyr var til salgs. Dette var ikke en midlertidig driftsstans som vi hadde flere eksempler på i siste halvdel av 1700-tallet. Funksjonærer og arbeidere ble avskjediget eller forflyttet, uten tanke for gjenopptagelse. Mynt & Historie forteller historien:

TEKST: TURID DJØNNE, ADMINISTRASJONSSJEF VED DET NORSKE MYNTVERKET AS.
ILLUSTRASJONER: PAUL STEENSTRUP, TEGNING AV J. CALMEYER 1821

*«I Kongsbergs
glansdager utgjorde
kongens inntekter
fra sølvgruvene
en større andel av
statsinntektene enn
samtidens
petroleums-
inntekter
noen gang
har gjort.»*

Den primære oppgaven til Den Kongelige Mynt på Kongsberg var helt fra starten å utmynte det sølvet som Kongsberggruvene og Sølvverket frembrakte. Mye av den nypregede mynten gikk tilbake til Sølvverket. Det var denne kjempebedriftens jevne og store behov for kontanter og ønske om en bedre kontroll med Myntverket som var avgjørende argumenter da Den Kongelige Mynt i 1686 ble flyttet fra Christiania og etablert på selve Kongsberg.

I Kongsbergs glansdager utgjorde kongens inntekter fra sølvgruvene en større andel av statsinntektene enn samtidens petroleumsinntekter noen gang har gjort. Den årlige sølvproduksjonen på Kongsberg nådde sitt høydepunkt i året 1768 med 8 258 kg fintsølv. Etter det gikk det jevnt nedover, og i siste halvpart av 1790-årene, som ellers var en god tid for andre deler av det dansk-norske næringslivet, ble økonomien ved Sølvverket kritisk. I 1798 lå inntektene på 133 000 riksdaler, mens utgiftene var nesten tre ganger så store. Ingen ansvarlig embetsmann eller politiker kunne i lengden la være å ta hensyn til den kritiske situasjonen Sølvverket befant seg i, og ved kongelig resolusjon 10. juli 1805 ble det besluttet at Sølvverket skulle legges ned og 1700 mann mistet arbeidet.

I kommisjonsinnstillingen var det forutsatt at nedleggelsen av Sølvverket også ville omfatte Myntverket. Råstoffet til utmyntingene kom fra gruvene og Sølvverket hadde opp gjennom tidene vært en betydelig avtaker av Myntverkets produksjon. Det var derfor ganske logisk å gå ut fra at Sølvverket ville trekke Myntverket med seg. I sin søken etter alternative sysselsettingsmuligheter festet kommisjonen seg ved Myntverkets lokaler og det spesielle produksjonsutstyret der. Den foreslo at Myntverket kunne omdannes til knappefabrikk «hvorved mange Hænder vilde blive sat i Virksomhed, og en betydelig Capital spares,

som årlig gaaer ud av Landet.» Den 14. februar 1806 falt en kongelig resolusjon om at Myntverket på Kongsberg skulle innstille så snart «de befalede Utmyntinger er tilendebragte». Den Kongelige Mynt på Kongsberg opphørte ved utløpet av april måned 1806.

Myntverket var altså nedlagt etter 120 års drift på Kongsberg, og bygninger og utstyr var til salgs. Dette var ikke en midlertidig driftsstans som vi har flere eksempler på i siste halvdel av 1700-tallet. Funksjonærer og arbeidere ble avskjediget eller forflyttet, uten tanke for gjenopptagelse. I sitt forslag til kongen gikk Finanskollegiet inn for at samtlige funksjonærer og faste arbeidere ved Myntverket skulle få sin faste årslønn i vartpenger inntil de kunne skaffes nytt arbeid. Det dreide seg her om 11 faste og periodiske myntarbeidere. At bygningene og såpass mye av inventaret ble bevart skyldtes ikke planer om videre utmynting, men det at en og samme person kjøpte bygninger og inventar under ett. Den danskfødte bergkandidaten Paul Steenstrup kjøpte det hele til takst som var på vel 1100 riksdaler. Steenstrups plan var ikke å lage knapper, men å anlegge en innretning for produksjon av brescianstål (stål som bl.a ble brukt til våpen). Ute i Europa herjet Napoleonskrigene og etterspørsel etter stål og våpen var god.

Steenstrup satte straks i gang med anlegg av stålhammeren, men kort tid etter befant Danmark-Norge seg i krig med England. Sensommeren 1807 ble de danske myndighetene tvunget til å utlevere den sterke dansk-norske marineflåten til den britiske krigsmakten. Britene hadde da bombardert København fra sjø og land i flere dager. Dette såkalte «flåteranet» førte til at Danmark-Norge sluttet seg til Frankrike i Napoleonskrigene, og til at britene avskar kontakten mellom tvillingrikene i de følgende syv årene.

Blokaden påførte Norge katastrofale tap i handel, sjøfart og sviktende korntilførs-

Vær med å stem frem Norges nasjonalmaleri!

12 verdige kandidater er med i kåringen av Norges nasjonalmaleri. Utvalget er gjort av en av Norges fremste kunstsperter, professor i kunsthistorie, Gunnar Danbolt.

Stem frem DIN favoritt, nå!

Se alle kandidatene og stem på

www.nasjonalmaleri.no

Stem og vinn en gigantmedalje!

Alle som stemmer er med i trekningen av en storslått gigantmedalje preget med maleriet «Solen» av Edvard Munch til en verdi av 3.990 kroner.

Vinnermaleriet blir kåret og annonsert på www.samlerhuset.no og på vår Facebookside i løpet av juli 2016

Følg oss på Facebook for å holde deg oppdatert

Paul Steenstrup

Paul Steenstrup (1772-1864) var opprinnelig dansk og kom til Norge i 1797 som hovmester for Carsten Ankers sønn Erik Anker. Han studerte ved Bergseminariet på Kongsberg, der han tok eksamen i 1800. Han studerte deretter bergverk og industri i Tyskland og Østerrike og kom tilbake til Kongsberg i 1805. For å motvirke krisen ved nedleggelsen av Sølvverket ville myndighetene starte et jernverk, som Steenstrup fikk i oppdrag å planlegge. Han ledet oppbyggingen og var bestyrer av Kongsberg jernverk fra driften startet 1809 til det ble privatisert 1824. Stålfabrikk i Den Kongelige Mynts tidligere lokaler, anla han privat, men den kom ikke i drift.

Steenstrup var en meget fantasifull og initiativrik mann som satte i gang med mange nye foretak etter nedleggelsen av Sølvverket. I 1814 fikk han prinsregenten Christian Frederiks godkjennelse av forslaget om å anlegge Kongsberg Våpenfabrikk. Produksjonen var først enkel, men fabrikkens utviklet seg fra våpensmie til allsidig mekanisk industri. Våpenfabrikken overtok med tiden sølvverkets gamle rolle som hjørnesteinsbedrift.

I 1814 ble Steenstrup valgt som Kongsbergs representant til Riksforsamlingen på Eidsvoll. Her utmerket han seg som en radikal og stridbar debattant i selvstendighetspartiet og var talsmann for avvikling av de gamle standsprivilegier.

Det hører med til historien at gruvegruften på Kongsberg ble tatt opp igjen i 1816 og varte fram til nedleggelsen i 1958. Fra 1833 til 1840 var Paul Steenstrup direktør for Kongsberg Sølvverk.

ler, og fattigfolk ble rammet av hungersnød. Det er fra denne perioden vi kjenner Henrik Ibsens berømte dikt om Terje Vigen, som skulle ro til Danmark for å få korn til familien. Etter nedleggelsen av Sølvverket opprettet staten i 1806 et ekstraordinært fattigvesen for de tidligere ansatte ved Bergverket. Ikke bare korn var mangelvare, men også mynt og pengesedler. I denne nødssituasjonen ble Steenstrup kontaktet og 14. september 1807 møtte han Regjeringskommisjonen i Christiania og stilte sitt myntverk til disposisjon. Han hadde ikke kommet i gang med den planlagte produksjonen av brescianstål, og 1. oktober 1807 hadde han alt klart. Syv av de 11 oppsagte myntarbeiderne var på plass igjen, og Paul Steenstrup, som tydeligvis var en mann med mange talenter, tok på seg å gravere pregestempler. I løpet av kort tid var Myntverket på Kongsberg rekonstruert i sine gamle lokaler og med nesten det samme personale som ved nedleggelsen halvannet år tidligere.

I de påfølgende årene ble spørsmålet om dette lånet av Steenstrups myntverk skulle bli en permanent løsning, eller om myntverket skulle legges et annet sted. Maskinene var gamle og nedslitte, og flere tok til orde for at den gamle tomten på Kongsberg var mindre egnet for en moderne myntinnretning. Etter en del fram og tilbake bemyndiget kongen i 1812 Finanskollegiet til å gi den gamle mynt på Kongsberg en forbedret innretning. Steenstrup var noe motvillig til å gi fra seg eiendommen sin, men mot en kompensasjon på 35 000 riksdaler var myntverket igjen på statlige hender. I forhold til kjøpesummen på 1100 riksdaler kan det ikke sies å være en dårlig handel.

Over 200 år har gått etter dette. Myntverket har hatt sine oppturer og nedturer, men fortsatt preges altså rikets mynt her ved Nybrufossens bredd, akkurat som det ble gjort for første gang i 1686. I 2003 solgte Norges Bank Myntverket til Samlerhuset (50%) og Det statlige finske Myntverket (50%). I fjor kjøpte nordmen-

nene ut finnene og Myntverket var igjen tilbake på helnorske hender.

LITTERATUR:

«Den Kongelige Mynt 1628 -1686

-1806» av Bjørn Rønning

«Mynten, Myntene og Medaljene» av Kolbjørn Skaare

Ny myntmester ved Det Norske Myntverket

Myntmester er et yrke med lange tradisjoner, som går enda lenger tilbake enn til opprettelsen av Det Norske Myntverket på Kongsberg i 1686. Tradisjonelt gikk ofte yrket fra far til sønn i generasjoner, og det var en prestisjefull geskjeft som regel tilgodesett eliten. På eldre mynter kan man se myntmesterens initialer preget inn i myntens preg.

Nylig fikk Det Norske Myntverket ny administrerende direktør og myntmester. Kjell Wessel, som har vært ansatt ved myntverket siden 1981, overtok lederrollen i august i fjor. Wessel er opprinnelig fra Kongsberg og har gått gradene fra vakta, via markeds- og salgssjef og nå til direktørstolen.

BLI MED TIL MYNTVERKET OG SØLVGRUVENE PÅ KONGSBERG

I forrige utgave av Mynt & Historie fortalte vi om at Samlerhusets kunder kan melde sin interesse for å delta på en reise til Kongsberg med omvisning på Det Norske Myntverket og tur innom Bergverksmuseet og gruvene. Vi kom imidlertid i skade for å gi feil opplysninger om tid/sted. Korrekt tid for turen følger:

TORSDAG DEN 23. JUNI 2016

Felles buss settes opp fra Oslo til Kongsberg

Omvisning på Det Norske Myntverket og tur inn i sølvgruvene

Fordelspris for Samlerhusets kunder med følge.

Interesse for deltakelse meldes til

myntoghistorie@samlerhuset.no

Velkommen til omvisning hos Det Norske Myntverket og sølvgruvene på Kongsberg!

Vi ønsker å tilrettelegge for et besøk hos den tradisjonsrike virksomheten ved Kongsbergfossen, der verdens beste portrettmedaljør holder til, og der verdens mest kjente medalje – Nobelmedaljen blir preget. Turen dekker du selv, men Samlerhuset og Det Norske Myntverket tilrettelegger for en felles bussavgang fra Oslo sentrum til Kongsberg og tilbake og et spennende program. Nærmere opplysninger kommer.

Du vil få anledning til å se hvor de norske pengene blir laget, og vi får et innblikk i rike håndverkstradisjoner og moderne mynt- og medaljeindustri. Kanskje du til og med får overvære en ekstraordinær preging? Det blir i samme forbindelse tilrettelagt for et

besøk i de imponerende sølvgruvene like ved byen, som dannet grunnlag for at myntverket ble etablert i 1776. Det hele finner sted på dagen 25 år etter signingen. Kanskje byr anledningen seg for å sikre seg et helt spesielt minneobjekt rett fra pregepressene?

Av hensyn til sikkerhet ved myntverket blir det begrenset antall plasser. Du melder din interesse for deltakelse til myntoghistorie@samlerhuset.no i dag. Det er ingen bindende påmelding foreløpig, men flere har allerede meldt interesse for arrangementet, og plasser vil prioriteres etter innkommende rekkefølge.

Detaljer om program og pris kommer nærmere arrangementet.

NYHET!

MAKRO RACER 2 Profesjonell metaldetektor

Tlf: 918 85 719

www.Detektorbutikken.no

Skogsverket AS - Gulvegen 120, 6430 Bud - post@detektorbutikken.no

USAs mest kjente sølvmynt fyller 30 år

Den amerikanske Silver Eagle har blitt utgitt siden 1986 og er en numismatisk klassiker.

Tidligere i denne utgaven av Mynt & Historie har vi kunnet lese at verdens aller første sølvdollar ble preget ved Det Statlige Amerikanske Myntverket i Philadelphia på onsdag 15. oktober 1794. Siden den gang har dollaren seilet opp til å bli en av verdens ledende valutaer, og et stort samleområde over hele verden.

192 år etter premieren, så den moderne sølvdollaren «Silver Eagle» dagens lys. I år feirer det som betegnes som en av verdens aller vakreste sølvmynter 30 år. Mynt & Historie ser nærmere på klassikeren fra den tradisjonsrike samlingen «Fabulous 12».

HUNDREÅRINGEN WALKING LIBERTY

Gudinnen Liberty er for mange selve symbolet på USA og er personifiseringen av en av hovedprinsippene som det amerikanske samfunnet er tuftet på: frihet. Hun har portrettert dollarmynter helt siden den første i 1794, i ulike fremtoninger og utforminger. Med krone og annen hårpyrd, med oppsatt hår eller flagrende i vinden. Hun har vært sittende, stående og gående, eller bare vist i profil. På den moderne klassikeren «Silver Eagle» vises den klassiske «Walking Liberty» i helfigur. Motivet ble først benyttet på Adolph A. Weinmans halvdollar i sølv fra 1916-1947 og Walking Liberty kan dermed feire 100 år i år.

Amerikansk kultur og mynthistorie er relativt ny i verdenssammenheng. Kanskje ikke rart at man derfor så mot antikken og Europa da egne mynter skulle utformes i den nye nasjonen. Som ved utformingen av den første dollaren i 1794, så man også til Europa da «Walking Liberty» skulle utformes for hundre år siden. Myntgravør Adolph Alexander Weinman var selv europeer og emmigrerte fra Tyskland som 14-åring. Her studerte han kunst og var etter hvert elev av den berømte myntgravøren Augustus Saint-Gaudens, mannen bak de ærverdige amerikanske gullmyntene «Gold Eagle» – også de med Lady Liberty i helfigur. Det sies at Weinman så mot Frankrike og den franske «særsken» da han utformet Lady Liberty til mynten Walking Liberty i 1916.

På myntdesignet Walking Liberty, skrider gudinnen mot soloppgangen i øst. I armene holder hun grener med både laurbær- og eik, som et symbol på både sivil og militær ære. Svøpt rundt henne og flagrende i bak-

grunnen, ser vi det amerikanske flagget. Navnet Liberty står skrevet rundt henne, og nederst til høyre står skrevet det sedvanlige «In God We Trust». I følge en pressemelding fra Det Statlige Amerikanske Myntverket, kommer «Walking Liberty» fra 1916 i år ut i en minneutgave i 24 karat gull for å markere 100-årsjubileet. Samtidig feirer «lillesøsteren» Silver Eagle 30 og kan nå også betegnes som en voksen dame.

DEN AMERIKANSKE ØRNE

Lady Liberty og den amerikanske ørnen er et radarpar med lang historie. Der gudinnen opptrer på mynt, følges hun som regel av den hvithodete havørnen som har blitt USAs nasjonalfugl. På den amerikanske sølvdollaren «Silver Eagle» prydes aversens av den heraldiske amerikanske ørnen, nokså lik den som også fremstår på emblemet i USAs riksvåpen fra 1789. Stjernene over ørnens hode representerer de opprinnelige 13 amerikanske statene.

Samlerhuset tilbyr den amerikanske myntklassikeren Silver Eagle som start på samlingen Fabulous 12. Du bestiller den på www.samlerhuset.no/silver-eagle, eller ved å ringe kundeservice på telefon 02550. Bestillingsnummer: 47015604

SILVER EAGLE – VERDENS MEST POPULÆRE SØLVMYNT!

Den amerikanske Silver Eagle har de siste årene befestet posisjonen som verdens mest populære sølvmynt. Hvert år de siste 5 årene har salgsrekorden blitt slått, og Det Statlige Amerikanske Myntverket sliter ukentlig med å produsere nok til å dekke etterspørselen etter mynten – selv om produksjonen oftest ligger på cirka 1 million eksemplarer i uken. Det skyldes ikke bare at preging av en slik stor og tung sølvmynt, med sitt detaljerte motiv og høye kvalitet, er både tid- og ressurskrevende; men i tillegg at det periodesvis er mangel på såkalte rondeller (de runde 'myntmennene' i sølv som myntmotiv blir preget på), noe som skyldes at det for tiden er generelt meget høy interesse for de klassiske moderne sølvmyntene på verdensmarkedet. Dermed er det ikke så lett som man skulle tro å få tak i Silver Eagle, fordi man ikke klarer å prege mange nok til å dekke etterspørselen. Forårets rekord for 2015-utgaven var 47 millioner mynter! I januar/februar i år solgte man hele 11 millioner eksemplarer av 2016-utgaven, så det ser ut til at Silver Eagle enda en gang vil sette salgsrekord – for 2016 ser det ut til at totalsalget for første gang vil passere 50 millioner!

FABULOUS 12 – MODERNE MYNTKLASSIKERE I SØLV

Den amerikanske sølvdollaren «Silver Eagle» er en del av samlingen Fabulous 12 med noen av verdens flotteste sølvmynter fra viktige myntnasjoner som Storbritannia, Kina og Canada. Samlingen består av totalt 12 utvalgte sølvmynter som har etablert seg som samleklodier verden over.

KINAS PANDA-MYNTER GÅR FRA UNSER TIL GRAM!

Årets Panda-mynter fra Kina har tiltrukket seg enorm oppmerksomhet i år – noen samlere og investorer snakker om «kinesisk revolusjon» innenfor det tradisjonsrike Panda-myntprogrammet:

Folkerepublikken Kinas Nasjonalbank har overraskende gått bort fra systemet som følges av mange av de store myntlandene, der de fleste ledende sølv- og gullmynter utgis med vekt målt i unse (1 troy ounce = 31.1034768 gram). Kina har i år – for første gang noensinne og som første land i verden – valgt å gå over til det man kanskje kan kalle en «kinesisk unse». Kinas Panda-sølvmynt veier fra og med i år 30 gram – i stedet for 1 unse (eller 31,1 gram) som i alle foregående år. At Kina går bort fra den internasjonale vektstandarden for edelmetallene, målt i unse, og over til å utgi mynter i sølv og gull med vekten målt i gram (det metriske målesystemet), viser at kineserne nok en gang ikke er redde for å stå alene eller gå sine egne veier. Men, endringen er nok samtidig også en tilpasning til de lokale markedene i Asia; der kjøpekraften stadig er økende, folk flest er vant til å regne i gramvekt, og stadig flere mennesker tar seg råd til å investere i sølv og gull.

PÅ TE HOS DEN BRITISKE STATSMINISTEREN

Medaljesamlingen utgitt i forbindelse med 75-årsmarkeringen for The Battle of Britain har vakt begeistring hos både samlere og statsledere.

Samlerhusets søsterselskap i England; London mint office, gjestet Downing street 10, og statsminister David Cameron i forbindelse med utgivelsen av en medaljeserie som markerer 75-årsminnet om The Battle of Britain, slaget om Storbritannia.

Alle de 16 nasjonene som deltok i luftkrigen mot Tyskland over Storbritannia høsten 1940 ble viet en minnemedalje for sin innsats. Statsledere eller offentlige representanter i alle disse landene har mottatt hvert sitt eksemplar i gave. Som en takk og hyggelig oppmerksomhet, inviterte den britiske statsministeren David Cameron representanter fra London Mint Office, Samlerhusets søsterselskap i London, sammen med Royal Air Force til te i det ærverdige Downing Street 10 like før påske. Møtet skulle ha funnet sted tidligere i år, men måtte utsettes på grunn av viktige møter i Syria-konflikten. I følge det Mynt & Historie kjenner til, er Cameron svært interessert i historie og minnet utgivelsene i forbindelse med 75-årsmarkeringen for 2. verdenskrig.

Fra venstre: Vibece Walle Furseth, Samlerhuset, administrerende direktør Mr. Christophe Beaux i det Statlig Franske Myntverket og den franske ambassadøren i Tyskland, Philippe Etienne.

På den franske ambassade i Berlin, viste Det statlige franske myntverket for aller første gang frem sine nye myntlanseringer for 2016. Dette skjedde samtidig som verdens største myntmesse ble avholdt i samme by. Samlerhusets nylitrådte administrerende direktør, Vibece Walle Furseth, var blant de titalls inviterte gjestene til det lukkede arrangementet, som fant sted på den Franske ambassadøren til Tyskland. Blant årets høydepunkter fra det franske myntverket er UEFA fotball-myntene som kommer i 2016.

Norges nasjonalmaleri

I juli kåres Norges nasjonalmaleri og du kan være med å avgjøre resultatet. Alle maleriene i kåringen er gjengitt på vakre kunstbarrer og inngår i serien «Norske mesterverk». Bli med i den nasjonale kåringen.

På barrer belagt med 99,9 % gull og med fargegjengivning av maleriet kan du ta del i Norges stolte kunsthistorie. Harald Sohlbergs «Vinternatt i fjellene» har tidligere utmerket seg i en lytteravstemning i NRKs Nitimen. Det blir spennende å se om folket har en annen favoritt nå i denne nasjonale avstemningen tyve år senere.

SLIK GJØR DU:

Gå inn på www.nasjonalmaleri.no der du kan se og lese mer om de tolv kandidatene til den gjeve tittelen Norges nasjonalmaleri. Her kan du avgi din stemme og samtidig bli med i trekningen av en storslått gigantmedalje preget med maleriet «Solen» av Edvard Munch.

Samlerhuset tilbyr samlingen «Norske mesterverk» med kunstbarrer belagt med 99,9 % gull og fargegjengivning av de tolv kandidatene til Norges nasjonalmaleri. Bestill de på www.norgesnasjonalmaleri.no

Kandidatene

Professor i kunsthistorie Gunnar Danbolt har plukket ut følgende kandidater i kåringen av Norges nasjonalmaleri:

1. Skrik - Edvard Munch
2. Stetind i tåke - Peder Balke
3. Blått interiør - Harriet Backer
4. En bjerk i storm - J.C. Dahl
5. Albertine i politilægens venteværelse - Christian Krogh
6. En brudeferd i Hardanger - Adolph Tidemand og Hans Gude
7. Eidsvold 1814 - Oscar Wergeland
8. Vinternatt i fjellene - Harald Sohlberg
9. Soria Moria - Theodor Kittelsen
10. En bondebegravelse - Erik Werenskiöld
11. Haugianerne - Adolph Tidemand
12. Sommernatt - Kitty Kielland

Solen på 1000-kronerseddelen

Mens det er de kongelige som tradisjonelt sett pryder landets myntutgivelser, er vår nåværende seddelrekke viet store norske personligheter. På vår høyeste valør, 1000-kroneseddelen, er hovedmotivet et portrett av maleren Edvard Munch. Baksiden prydes av et utkast til det klassiske maleriet Solen, som kan sees i sin helhet i Universitetet i Oslos aula. Motivet har også fått sin egen gigantmedalje i rent sølv med eksklusivt fargepreg og diamantfinish.

Samlerhuset tilbyr gigantmedalje med Solen av Edvard Munch. Du bestiller den på www.samlerhuset.no/solen-gigant, eller ved å ringe kundeservice på telefon 0 25 50. Bestillingsnummer: 47015612

1000-lappen som er i sirkulasjon i dag gjengir det maleriske høydepunktet «Solen» av Edvard Munch. På gigantmedaljen gjengis maleriet i metall, som tillegger det vakre detaljer. Maleriet er dessuten gjengitt med «diamanteffekt», som gir fargespekteret en ekstra dimensjon.

Illustrasjonsfoto: Shutterstock.com

Da mynter igjen ble stor kunst på begge sider av Atlanteren

2-kronen 1908 ble for noen år siden kåret til Norges nasjonalmynt.

Mynten er et resultat av den norske selvstendigheten i 1905.

*Kong Haakon VII ble den første norske kongen siden middelalderen
til å få sitt portrett på myntene.*

AV KJETIL KVIST

I dag er den en klassiker i den norske myn-
trekken, og gjerne en mynt man ser tilbake
på når man tenker på godt utformede myn-
ter. Det er ikke uten grunn, for den ble
utformet med norsk og euro-
peisk mynttradisjon i tankene.

Samtidig på den andre siden
av Atlanteren, var det kref-
ter i sving for å endre utse-
ende på de amerikanske
myntene. Men der de norske
myntene måtte endres fordi

Norge fikk sin selvstendighet, så var det
andre tanker som gjorde det ønskelig å
endre USAs myntrekke. Den amerikanske
presidenten Teddy Roosevelt (1858-1919)

ville at nasjonens mynter
skulle måle seg med de
flotteste myntene fra
antikkens Hellas.
Myntene som fulgte
blir fremdeles hyllet
som noen av de
vakreste som er preget
i det 20. århundre.

IKKE KJEDELIGE MYNTER

Det er kanskje en historisk tilfældighet at
Norge og USA utformet nye mynter
omtrent på samme tid. Begge landene ble
preget av de samme kunstneriske strøm-
ningene i sin samtid, men de valgte svært
ulike måter å utforme myntene på. Det gir
oss i dag et fint perspektiv på en ikke ube-
tydelig del av vår kulturarv - myntene våre.

Både i Norge og USA var det et ønske om
å lage nye mynter som også var vakre. På
norsk side ble det satt ned en komite som

Bredo Morgenstjerne Norsk jurist og sosialøkonom

Bredo Henrik von Munthe af Morgenstjerne var professor i lovkyndighet, statsøkonomi og statistikk ved Universitetet i Oslo, og utgav lærebøker innen alle disse fagområder. Han var rektor ved Universitetet fra 1912–18. Morgenstjerne var sentral da nye, norske mynter skulle utgis under Kong

HAAKON VII ETTER UNIONSOPPLØSNINGEN I 1905. MORGENSTIERNE

skulle utarbeide utseende til de nye myntene. Ivar Throndsen (1853–1932) var medlem, og var på det tidspunktet en anerkjent medaljør og myntgravør. Et annet medlem var Bredo Morgenstjerne (1851–1930), professor i rettsvitenskap ved Det kgl. Frederiks Universitet, som var navnet på Universitetet i Oslo på den tiden. Han var også myntsamler, og en ivrig samfunnsdebattant på den konservative siden. Vi kan takke Morgenstjerne for at han skrev om komiteens vurderinger i tidsskriftet *Samtiden*. «De nye mynter» var den enkle tittelen på artikkelen som ble publisert i 1908. Da var allerede de første myntene i produksjon, og man ventet spent på publikums reaksjon. Det er grunn til å tro at Morgenstiernes synspunkter i artikkelen representerte hele komiteen syn.

Da Morgenstjerne og de andre komiteemedlemmene startet arbeidet, rettet de blikket mot en tusenårig europeisk mynttradisjon. Myntene måtte være vakkert utformet. De gamle Oscar-myntene som var utformet av tyske Wilhelm Kullrich (1821–1887) og svenske Lea Ahlborn (1826–

1897) var karakterløse og kjedelige mente man. Arbeidet var viktig fordi myntene skulle sirkulere mellom alle folk. Myntene var viktige fordi de ville gi alle som så dem et inntrykk av Norge. Selv hos små barn: «[myntens] fremstillinger er med at forme de første kunstneriske indtryk hos barnet, er en del af dets billedbog, der fortæller det om landets konge, om rigets vaaben, og den gjældende myntenhed.» Altså intet mindre enn et pedagogisk redskap, såvel som en praktisk bruksgjenstand i dagligdags handel.

NYE MYNTER – GAMMEL HISTORIE

Det var gamle danske, engelske og norske mynter man så til for inspirasjon. De gamle 1600-tallsmyntene der monarken i all sin prakt var avbildet på forsiden, og der man så de heraldiske symbolene på rikene hans på reversen. Eller man så på de gamle erkebispemyntene preget i Trondheim. Dette var mynter som de mente alle nordmenn hadde vent seg til var gode mynter, og de ønsket å videreføre dette i den nye mynttrekken.

Det er tydelig å se slektskapet mellom 2-kronen fra 1908 og eldre norske speciedalere. Riksvåpenet ble plassert på reversen, og rundt det ble de heraldiske symbolene på kongens rike plassert; seks amtsvåpen. På forsiden et glimrende samtidig portrett av den unge monarken, utført av Jo Visdahl en av tidens anerkjente billedhuggere. Gullmyntene var mindre, men hadde et flott portrett av kongen. På 20- og 10-kronen i gull var han kledd i kroningsdrakt og med den norske kongekro-

nen på hodet. På baksiden var det gjort plass for St. Olav – Norges evige konge. Morgenstjerne påpekte at det ikke var uvanlig at andre land plasserte en av landets helter på myntene, så dette var også i beste europeiske mynttradisjon.

Hele mynttrekken fra 20-kroner i gull til 1-øre i bronse ble betraktet som ett prosjekt. De mindre valørene ble også utformet etter de samme ideene som de større. Kronesykket fikk også kongens portrett på forsiden, men det var mindre plass til heraldikk på en såpass liten mynt. Derfor plasserte man storkorskjeden av St. Olavsordenen rundt det norske Riksvåpenet. Det var også i god norsk mynttradisjon. De lavere valørene ble gjennomført med enklere design. Det gamle triquetra-symbolet går igjen på myntene fra 1-øre til 50-øre. Morgenstjerne beskriver det som tre sammensatte skjold, og pekte bevisst på at det var i bruk på norske mynter fra middelalderen. Dermed var alle de nye myntene knyttet til norsk eller europeisk mynttradisjon.

SKJØNNHET OG ENKELHET

Det karakteristiske med de nye norske myntene var altså en enkelhet i utformingen, og at de ble bevisst utformet med tradisjonelle mynter i tankene. Linjene gikk fra det gamle til det nye, og tilbake igjen. Det er kanskje ikke så rart. Norges uavhengighet var akkurat gjennomført, og det arbeidet som begynte med grunnloven i 1814 endte med kroningen av Kong Haakon VII og Dronning Maud i 1906. Den gangen var man opptatt av å knytte den nye norske staten sammen med den selvstendige norske staten i middelalderen – før landet fikk felles konger med nabolandene. Morgenstjerne sa at man hadde forsøkt å forene «skjønnhedshensynet og klarhet», og mange vil si at de klarte denne oppgaven med glans.

Begynnelsen av det 20. århundre var en spennende tid, også på numismatikken område. Selv om Morgenstjerne nok mente at nordmenn flest ikke hadde øvelse nok til å se forskjell på virkelig god numismatisk kunst, og mer trivielle utslag av den, så produserte andre land vakre mynter. Franskmennene hadde i 1898 lansert en ny serie mynter, blant annet det som siden ble et numismatisk ikon: La Semeuse – Særsken.

Bredo Morgenstjerne hadde lite til overs for de nye franske myntene, han kalte dem medaljer og mente dermed at de hadde en begrenset holdbarhet. Likevel viser det at komiteen var kjent med andre måter å formgi mynter på.

NETTOPP I USA GIKK MAN NYE VEIER*Amerikansk renessanse*

Mynten «hører hjemme i butiken, paa torvet og paa kontoret», skrev Morgenstjerne, «ikke i dagligstuen.» Der var amerikanerne tydelig uenige. Myntene kunne godt være kunstverk i seg selv, og bli beundret like mye i butikken som i dagligstuen. De amerikanske myntene fra siste del av 1800-tallet og begynnelsen av 1900-tallet var utformet etter mange av de samme prinsippene som lå til grunn for de norske myntene. Et portrett av Liberty på forsiden og en heraldisk framstilling av ørnen på baksiden. Det var ikke så mye motivene men stilen som plaget menn som president Teddy Roosevelt.

Presidenten ønsket seg penere mynter, og 27. desember 1904 skrev han i et brev: «I think the state of our coinage is artistically of atrocious hideousness. Would it be possible, without asking permission of Congress, to employ a man like Saint-Gaudens to give us a coinage which would have some beauty?» Augustus Saint-Gaudens (1848-1907) var en fremragende skulptør og en personlig venn av Roosevelt. Da de snakket om mynter over en middag noe senere, ble de i fyr og flamme over antikke greske mynter. Roosevelt nevnte i et brev at han hadde sett på gamle greske gullmynter, og ble slått av det høye relieffet på myntene. Saint-Gaudens arbeidet utrettelig med å redesigne de største amerikanske gullmyntene: Eagle (10-dollars) og Double Eagle (20-dollars). Resultatet skulle bli klassikere i rekken av verdens mynthistorie.

Det var ikke bare de massive gullmyntene som fikk nytt design. Hele myntrekken fra 1-cent og oppover ble endret. Såpass store var endringene, og så vakre ble myntene at hele prosessen kalles den amerikanske renessansen. Saint-Gaudens engasjerte mange av sine beste elever – alle skulptører – til å lage mynter. Selv om Saint-Gaudens døde i 1907, så fortsatte arbeidet med å omarbeide de amerikanske myntene etter ham.

De yngre skulptørene hentet inspirasjon fra eldre antikke greske mynter, og fra klassisk antikk kunst. Det fikk en del interessante utslag, og det er spennende å se denne utviklingen i USA samtidig som man tenker over utformingen av de norske myntene. Her finner man altså to land, som er sterkt knyttet sammen gjennom utvandringen fra Norge, men med to helt ulike tilnærelsesmåter når det kommer til noe så enkelt som landets penger. I Norge skulle myntene være enkle, i USA satt man seg fore å skape de vakreste myntene siden antikken.

«I think the state of our coinage is artistically of atrocious hideousness.»

PRESIDENT THEODORE ROOSEVELT

Theodor «Teddy» Roosevelt Amerikansk president fra 1901-09

Roosevelt var visepresident fra 1900 under William McKinley, og overtok embedet da presidenten ble myrdet i september 1901. Han ble da USAs 26. president, og den yngste noensinne. Roosevelt engasjerte seg personlig i så godt som alle sider av amerikansk samfunnsliv, også myntenes utforming.

THEODORE ROOSEVELT, FOTO: WIKIMEDIA COMMONS

ANTIKKE FORBILDER

De nye myntene satt det amerikanske myntverket på en hard prøve. Skulptører liker å skape tydelige relieffer, og det betyr ofte at motivene på myntene blir framstilt med høye relieffer. Fagpersonellet på myntverket foretrekker mynter med lavere relieffer fordi de er enklere å prege. Augustus Saint-Gaudens gullmynter ble aldri preget med såpass høye relieff som han ønsket seg. Det var ikke før hundre år senere, i 2009, at det amerikanske myntverket klarte å framstille hans myntdesign i den prakt han forestilte seg. Da lanserte de en 20-dollars gullmynt med det de kalte Ultra High Relief – en mynt med svært høyt relieff. Den mynten kan måle seg med de aller beste myntene gravert i antikkens Hellas.

Men selv mynter i uedelt metall ble vakre. Den ikoniske 5-cents mynten fra 1913, The Buffalo Nickel, er ikke noe unntak. Den ble utformet av James Earle Fraser (1876-1963), og viste at selv små mynter preget i uedelt metall kunne være stor kunst. Det som startet som president Teddy Roosevelts ønske om vakre mynter, ble ikke

Foto: National Numismatic Collection, National Museum of American History

fullført før i 1921 da den siste mynten kom på plass. Da var en ny 1-cent mynt utgitt i 1909, 5-cent i 1913, 10-cent, 25-cent og 50-cent i 1916. Alle er i dag klassikere og velkjente for alle myntsamlere. Peace-dollaren fra 1921 ble utgitt da USA endelig hadde fremforhandlet en fredsavtale med Tyskland.

Hver enkelt av disse myntene kan det sies mye om, men bildene taler for seg selv. Sett på bakgrunn av de prinsippene Bredo Morgenstjerne formidlet, så er de amerikanske myntene å betrakte som medaljer og dermed forgjengelige. Det spørs likevel om ikke den amerikanske presidentens ambisjoner trumfer professoren fra Norge: De amerikanske myntene fra begynnelsen av 1900-tallet ble for en stor del veldig populære. De er stadig ettertraktete som samlermynter, ikke ulikt de norske myntene. Det amerikanske myntverket ser også dette, og skal i 2016 produsere et sett med de flotte designene av 10-, 25- og 50-cents i rent gull. Selv hundre år etter holder de kunstneriske kvalitetene.

De amerikanske myntene hentet inspirasjon fra antikken, men er også svært amerikanske. Bøffelen er et eksempel på 5-cents mynten, og ørnen på både halvdollaren og

dollaren et annet. På mange måter klarte amerikanerne det Morgenstjerne ønsket, nemlig at myntene skulle være den første «billedbog» som fortalte om landets ideer og visjoner.

LITTERATUR:

Bredo Morgenstjerne: «De nye mynter», i *Samtiden*, [Christiania] 1908.

Bjørn R. Rønning: «Arkitekt Henrik Bull og utformingen av den norske myntrekken etter 1905», *St. Hallvard* 2. hefte, Oslo 1976.

Cornelius Vermeule: *Numismatic Art in America*, Atlanta 2007.

Da gullmynten Krugerrand ble introdusert i 1967 ble det mulig for folk å ha gull i privat eie.

MYNTEN SOM GJORDE DET MULIG Å EIE GULL

I landet man på 1800-tallet trodde bare var et primitivt og ubrukelig landområde, fant man i 1886 det som er klassifisert som verdens største gullforekomster. Krügerrand-mynten er selve kronjuvelen av det sør-afrikanske gullet.

«Krügerranden er selve kronjuvelen av sør-afrikansk gull.»

Gull har alltid fascinert menneskeheten og spilt en viktig rolle i en lang rekke sivilisasjoner. Både aztekerne, egypterne og kineserne brukte gull i smykker og andre praktgjenstander lenge før vi her i Europa kom ut av hulene våre. Men tross store gullforekomster på flere kontinenter fra midten av 1800-tallet, var det nesten umulig for folk flest å eie gull utenom i smykker. Sentral-

bankene hadde riktignok gullreserver i form av både mynt og barrer, men det var ikke for folk flest.

I 1967 ble den sør-afrikanske Krügerrand-mynten introdusert for å bidra til og distribuere og markedsføre sør-afrikansk gull, særlig til det amerikanske markedet, der det var forbudt å ha gull i privat eie. Dette forbudet gjaldt ikke utenlandsk valuta, og

dermed kom nykommeren utenom forbudet. Krügerand ble utgitt for å gjøre gull tilgjengelig for folk – utenom i smykker. Før 1967 var gull nærmest umulig å erverve.

Den nye valutaen fikk imidlertid ikke bare en «flying start». Det rasistiske apartheidregimet som preget Sør-Afrika fra 1948 – 1994 førte til en massiv internasjonal boikott. Som en del av apartheidboikotten ble det også ulovlig å kjøpe og eie Krügerandmynter i Norge etter lov av 20. mars 1987 (se egen ramme).

I dag er derimot Krügerandmynten en av verdens mest solgte gullmynter og en del av de syv store i Magnificent Seven.

Samlerhuset tilbyr gullmynten Krügerand som start på samlingen Magnificent 7. Du bestiller den på www.samlerhuset.no/7store, eller ved å ringe kundeservice på telefon 0 25 50. Bestillingsnummer: 47015607

APARTHEIDLOVEN I NORGE

Lov om økonomisk boikott a Sør-Afrika og Namibia for å bekjempe apartheid – 20. mars 1987.

- §1.** Det er forbudt å innføre til Norge varer med opprinnelse i Sør-Afrika eller Namibia. (...)
- §8.** Gjenstander som er innført eller søkt innført, utført eller søkt utført i strid med denne lov eller bestemmelser gitt i medhold av denne lov, samt betalingsmidler og verdipapirer anvendt i strid med disse bestemmelser, kan inndras ved dom uten hensyn til hvem eieren er og uten at straffesak er reist eller kan reises mot noen. (...) Inndragning av denne bestemmelse er ikke å anse som straff.

FAKTA OM KRÜGERRAND-MYNTEN

Krügerand-mynten har fått navn etter den sør-afrikanske republikks president fra 1883-1900, Paul Krüger.
Foto: Wikimedia Commons

- Utgitt siden 1967
- Opprinnelig størrelse: 1 unse, siden 1980 også utgitt i størrelsene ½, ¼ og 1/10 unse
- Adversmotiv viser Paul Krüger, president i Den sør-afrikanske republikk fra 1883-1900. Portrettet stammer fra landets første sirkulasjonsmynter fra 1892.
- Reversmotivet ble først designet til en minnemynt med pålydende 5 shilling utgitt i 1947 for å hedre den britiske kongefamiliens besøk til Sør-Afrika og viser det sør-afrikanske nasjonaldyret, springbukken.
- Krügeranden var verdens første én unse gullmynt der valør og pålydende verdi avgjøres av gjeldende gullpris
- Krügerand gis ut som både investor- og samlemynt i ulike størrelser

MAGNIFICENT SEVEN De syv store samlet i prestisjeutgave

Takket være et internasjonalt samarbeid blir nå «De syv store» blant vår tids gullmynter alle presentert i spesialutgaver og samlet i ett storslagent prestisjesett. Her vil Krügerand få selskap av Gold Eagle, Maple Leaf, Sovereign, Kinas Gold Panda, den australske Gold Nugget og Mexicos Libertad – flere ganger kåret til verdens vakreste mynt. Alle myntene vil bli gjort tilgjengelig i spesialutgaver med gullbelagte samlebarer, og de vil bli sluppet gradvis i løpet av kalenderåret 2016.

RASKT UTSOLGT!

Populær tronskiftemedalje – preget på dagen 25 år etter

På søndager står vanligvis myntpressene hos Det Norske Myntverket stille. Søndag 17. januar i år, derimot, var bedriften i arbeid. Jubileumssettet «Tronskiftet 25 år» skulle utgis og hele opplaget av tronskiftemedaljen skulle preges på én og samme dag.

17. januar 1991 gikk Folkekongen Olav V bort, og Harald og Sonja tok over som Norges nye kongepar. I år feiret hele Norge 25-årsjubileet for tronskiftet. Mens norske barn og et folkelig kongepar deltok i en strålende feiring på Slottsplassen i Oslo, sto ansatte på Det Norske Myntverket ved myntpressene for å få ferdig jubileumssettet «Tronskiftet 25 år».

UTSOLGT PÅ KORT TID

Fire ganger før har det blitt preget og utgitt slike «preget-på-dagen»-sett. Første gang for 100-årsdagen for unionsoppløsningen i 2005 og senest i forbindelse med 200-årsjubileet for Norges Grunnlov i 2014. Interessen for jubileumssettet «Tronskiftet

25 år» var enorm, og settets 1.000 eksemplarer ble utsolgt på kort tid.

OLAVS SISTE OG HARALDS FØRSTE

I tillegg til tronskiftemedaljen i 99,9 % rent sølv belagt med 24 karat gull, inneholder settet Kong Olav Vs siste mynter fra 1991 og

Kong Harald Vs første fra 92. Alle i usirkulert kvalitet. To minnemynter har også fått plass i det populære tronskiftesettet: også her Olav Vs siste og Harald Vs første. Minnemyntene er i beste samle kvalitet proof.

Jubileumssettet «Tronskiftet 25 år ble preget på dagen for jubileet og de 1.000 eksemplarene ble raskt utsolgt.

Samlerhuset fordeler

-dine kundefordeler ved samling i abonnement

1. Dersom du bestiller et samleobjekt som innleder en samling hos Samlerhuset, tilbyr vi ofte det første samleobjektet til en ekstra fordelaktig pris. På denne måten får du en liten smakebit på om samlingen kan være av interesse for deg.
2. Du trenger ikke å betale noe ved bestilling, men mottar samleobjektet sammen med faktura med 14 dager forfall. Du kan dermed bestille objektet hjem, ta det i nærmere øyesyn og studere det i detalj før du i fred og ro bestemmer deg for om du vil samle på det. Som netthandelsbedrift, sendes objektet per post, og leveringstiden er vanligvis 5-10 dager.
3. Dersom du bestiller et objekt som innleder en samling får du som en samlerservice tilgang til de kommende objektene i samlingen som gjerne kommer med rikholdig historisk dokumentasjon skrevet av historikere, numismatikere og andre kompetansemiljøer.
4. Som samler og som en del av samlerservicen mottar du nye utgaver/samleobjekter per post ca. én gang i måneden, eller når det er tilgang på de aktuelle objektene.
5. Samlerhuset dekker ofte fraktkostnader for første forsendelse, og dersom du ønsker å motta de videre forsendelsene, tilkommer fraktkostnad, normalt 69,95
6. Sammen med samleobjektene følger alltid ekthets-sertifikat som garanti for ekthet og kvalitet.
7. I løpet av samleperioden tilbys gjerne skrin, album eller annet utstyr for oppbevaring av samleobjekter og dokumenter. Dette følger uten ekstra kostnad.
8. Samlerhuset tilbyr alltid åpent kjøp og full returret i 30 dager. Ønsker du å returnere et mottatt samleobjekt tar du kun kontakt med Samlerhuset på telefon, brev eller epost så hjelper vi deg med returen. Returkostnadene dekkes av kjøper. Alle kjøp fra Samlerhuset dekkes alltid av Angreterretten.
9. Du samler kun så lenge du selv ønsker. Det er ingen bindingstid og du er til enhver tid velkommen til å ta kontakt med vår kundeservice om du ønsker å avslutte eller gjøre endringer i en samling. Det påløper ingen kostnader eller gebyrer dersom du selv ønsker å avbestille en samling.
10. Samlerhuset garanterer, uten tidsbegrensning eller andre forbehold, for ektheten av alle våre samleobjekter. Ekthets-sertifikat medfølger.
11. Samlerhusets formål er å formidle historien knyttet til mynter, medaljer og andre samleobjekter, og gjøre samling tilgjengelig for flest mulig. Vi selger til samlere som er opptatt av samlelede og historie. Vi garanterer ikke at mynter eller andre samleobjekter stiger i verdi eller beholder sin opprinnelige verdi. Eventuell tidligere verdiutvikling er ingen garanti for fremtidig verdiutvikling.

Hva er verdisjekken din når du åpner hvelvet?

500, 1000 eller 1500 kroner?

Bruk din personlige kode for å åpne hvelvet.

Du er herved invitert til en meget eksklusiv nyhet hos Samlerhuset.

På verdisjekken finner du en unik kode som kun kan brukes én gang og som åpner vårt bankhvelv. Du er en av de første privilegerte som får tilgang til innholdet i hvelvet.

**Din personlige kode kan gi deg en verdisjekk på enten
500, 1000 eller 1500 kroner.**

Finn din personlige verdisjekk på vår nettside.
Tilgjengeligheten på denne rabatten er sterkt begrenset i tid, så **vær rask!**

Verdisjekken kan kun brukes én gang og er tidsbegrenset til én -1 - måned fra mottak

Hvordan få din personlige verdisjekk:

1. Skrap feltet på den vedlagte verdisjekken - dette er din personlige kode.
2. Gå inn på www.samlerhuset.no/bankhvelv eller ring 0 25 50.
3. Tast inn din personlige kode for å åpne hvelvet og se verdisjekken din!

VIKTIG NORSK HISTORIE UKJENT FOR DE FLESTE:

Vandalene kom fra Hallingdal og sto bak Romerrikets fall!

Du har sikkert hørt om vandalene, folkegruppen som har fått ordet vandalisme oppkalt etter seg, og som plyndret Roma og bidro sterkt til Romerrikets endelikt. Nå har historikerne kommet til at det er stor sannsynlighet for at vandalenes kongeslekt kom fra Hallingdal i Norge. Denne slekten styrte vandalene helt frem til de siste vandalene ble tatt av dage i Nord-Afrika i 535. Mynt & Historie har sett nærmere på vandalene og myntene de utga.

«Man kan ikke slå fast med skråsikkerhet hvor vandalene kommer fra, men historikerne er enig om at dette er et skandinavisk folkeslag.»

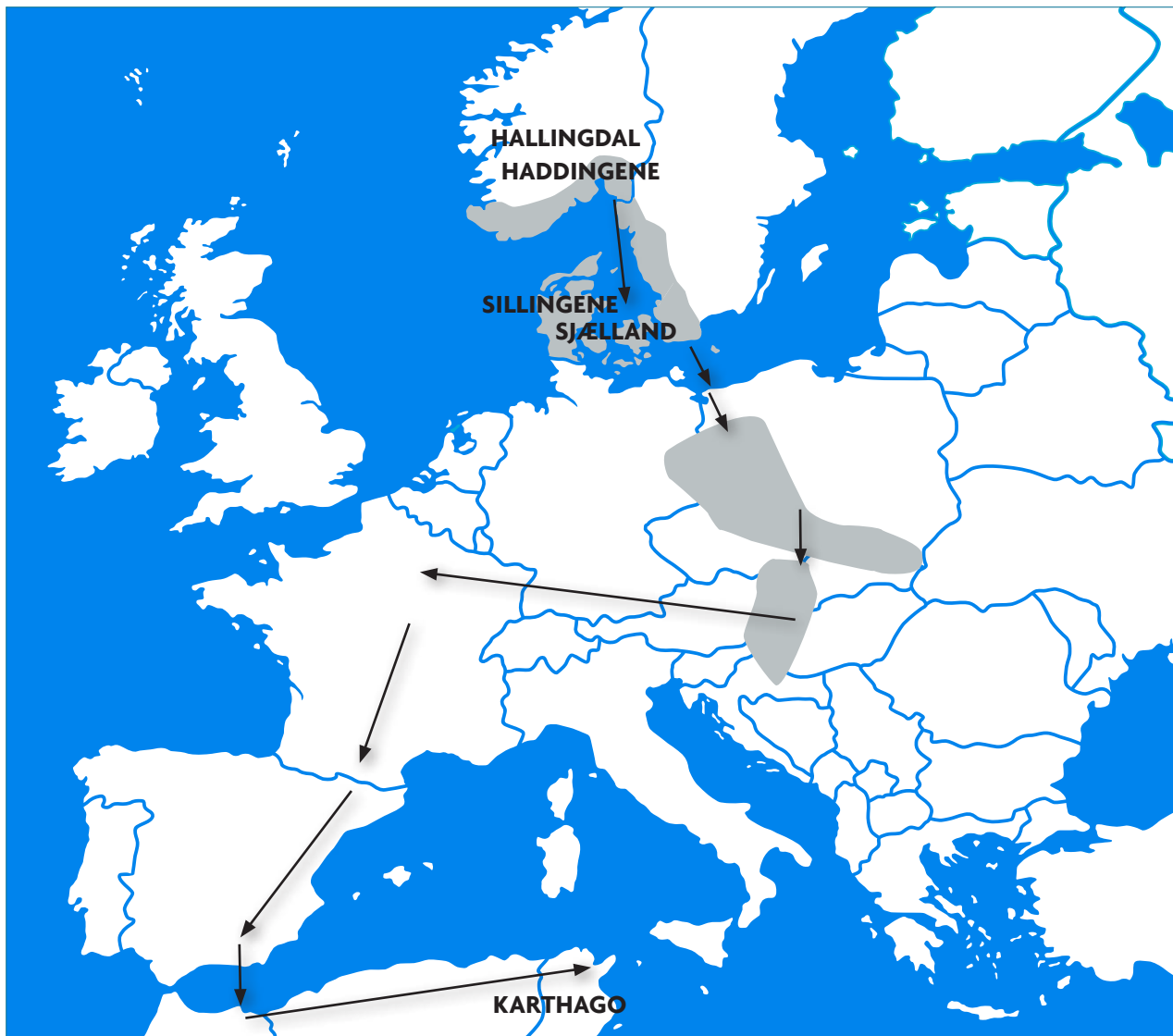
Vandalene er en folkegruppe med veldig stor innflytelse på Europas historie, men det foreligger svært lite litteratur om den. Inntil 2010 fantes det utrolig nok ikke en eneste samende fremstilling av vandalenes historie hverken på et skandinavisk språk eller på engelsk, og det er sikkert litt av grunnen til at et folkeslag med en så stolt historie er ukjent for de fleste.

Vandalene var en av flere såkalte germaniske stammer som var på vandring i Europa fra andre århundre før Kristus og frem til begynnelsen av middelalderen. Perioden kalles gjerne folkevandringstiden, eller «dark ages» på engelsk. Germansk må ikke forstås som tysk, men er en fellesbetegnelse for nord-europeiske språkgrupper og folkeslag. Flere av de

mest kjente av disse stammene hadde sin opprinnelse i Skandinavia, og har vært med på å utforme Europa slik vi kjenner det i dag. Følgende fire ledende folkeslag fra folkevandringstiden har sin opprinnelse i Skandinavia:

SKANDINAVISKE FOLKESLAG

Goterne antar man stammer fra det sydlige Sverige. Selv den dag i dag er det mange regioner og geografiske navn i Sverige som bærer navn etter goterne: Gotland, Gøtaland og Gøta elv. Goterne bega seg gjennom hele Europa og var etter hvert det styrende folkeslaget i bl.a. Spania og Italia. Burgunderne kommer sannsynligvis opprinnelig fra øya Bornholm i Østersjøen, som i sin tid het Burgundarholmar. De bosatte seg etter hvert i Frankrike, i området Bourgogne, som er kjent for sine burg-

Kart: Shutterstock.com

Kartskissen viser vandringer til hadding-vandalene fra Skandinavia via Polen og datidens Øst-Europa, og senere via Frankrike, Spania og over Gibraltar-stredet før de bevegde seg østover og tok Karthago.

underviner. Langobardene skal være fra Jylland. Noen historikere mener langobard betyr langskjegget, eller «long bearded» på engelsk. Langobardene endte opp i Italia og er opphavet til området som i dag går under navnet Lombardia. Men den mest internasjonale av alle de skandinaviske folkeslagene fra denne tiden er vandalene.

Man kan ikke slå fast med skråsikkerhet hvor vandalene kommer fra, men historikerne er enig om at dette også er et skandinavisk folkeslag. Ordet vandal finner man igjen i ulike varianter i utallige geografiske stedsnavn i Danmark og Sverige, som blant annet Vendel og Vendsyssel. Det er to ledende grupperinger innen vandalene, og disse går under betegnelsene haddingene og sillingene. Haddingene er navnet på en kongeslekt fra Hallingdal. Sillingene er

navnet på en kongeslekt fra Sjælland. Sammen med disse to ledende kreftene antar man øvrige vandaler kan ha kommet fra ulike deler av Norge, Sverige og Danmark.

Haddingene ble kalt hasdinger på tysk og heardings på engelsk. Navnet skal ha betydd langhåret og var kjennetegnet på disse småkongene fra Hallingdal. Langt oppimot vår tid har navnet på Hallingdal vært Haddingdal, inntil det på et tidspunkt fikk dagens navn. Hadding finner man også igjen i norrøn mytologi.

Man antar at haddingene og andre vandaler utvandret fra Norge og Skandinavia mellom år 200 og 100 før Kristus. Man finner de etter en stund igjen i dagens nordlige Tyskland og Polen, mellom elvene

Oder, Elbe og Vistula. Sagaskriveren Jordanes, som tilhørte goterne, skriver om flere slag mellom goterne, langobardene og vandalene. Vandalene gikk tapende ut av disse og ble tvunget lengre øst og sør. De slo seg utpå 100-tallet etter Kristus ned i det sørøstlige Polen og det vestlige Ukraina.

HADDINGENE DRAR SØROVER

Sakte men sikkert beveget haddingene seg sørover og rundt år 160 e.Kr befinner de seg i det som i dag betegnes som Bøhmen og Moravia i Tsjekkia. I 171 e.Kr hadde haddingene kommet helt til grensen av det romerske riket, i provinsen Dacia, som i dag tilsvarer Transylvania og Romania. Man vet lite om haddingene og øvrige vandaler på begynnelsen av 200-tallet, men i 270 er de omtalt da de angrep romerne i

«Geiserik ble kronet som konge av Afrika, og på kort tid hadde hadding-vandalene gått fra å være et folkeslag på konstant vandring i søken etter mat til å bli den vestlige verdens herrefolk.»

regionen Pannonia, del av dagens Ungarn, Østerrike og Balkan. Keiser Aurelius gikk seirende ut, og vandalene bad om en fredsavtale. Som gjenytelse måtte to vandalkonger overgi sine sønner til keiseren, som beholdt dem som gisler som en garanti for at vandalene trakk seg tilbake til Dacia og ikke angrep på nytt. Vandalene var dyktige ryttere, og to tusen vandalske ryttersoldater ble tatt med tilbake til Roma og innlemmet i den romerske hæren.

Hele folkevandringsperioden er preget av at ulike folkegrupper er i bevegelse. Den ene folkegruppen dytter den andre bort fra områder man har bosatt seg i. Dette skaper en kontinuerlig dominoeffekt, hvor noen hele tiden er i bevegelse mot nye områder. Målsetningen var nesten alltid å skaffe mat for seg og sine, og i mindre grad ønske om å utvide sitt territorium. Mot slutten av 300-tallet tiltar dette. Inn på den europeiske scenen dukker det nemlig opp et nytt folkeslag, hunerne. De kommer i horder fra Asia, og startet etorstilt vandring vestover av andre grupper. I desperasjon bryter goterne grensene mot romerne, og det finner sted utallige trefninger mellom ulike gotiske grupper og romerne. Først i år 400 blir haddingene presset bort fra sine

områder i dagens Transylvania og Romania. De starter å bevege seg langsamt vestover langt elven Donau. Donau går i nordvestlig retning, og de beveger seg gjennom dagens Ungarn, Østerrike og inn i Tyskland. I år 406 kommer de frem til området hvor Donau nærmer seg Rhinen, langt vest i dagens Tyskland. Rhinen representerte romernes yttergrense for området som ble kalt Gaul, og som litt løselig kan sies å sammenfalle med dagens Frankrike.

INNTAR ROMERRIKET

På sin vandring vestover hadde haddingene slått seg sammen med tre andre folkegrupper. Den ene var sillingene (vandalene fra Danmark), mens de to andre var folkegruppene sueviene (opprinnelig fra tyske og baltiske områder) og alanerne (opprinnelig iranske nomader). I romjulen 406 veltet mellom 100.000 og 150.000 mennesker over Rhinen, som sannsynligvis var frosset. Romerne kunne ikke stå imot. Romerriket var i det hele tatt ekstremt presset i denne perioden. De var engasjert i krig på nesten alle fronter, og ressursene tillot ikke at alle grenser ble godt nok vaktet. På toppen av det hele var Romerriket herjet av maktstrider mellom keisere som styrte ulike deler av imperiet.

Etter at de fire folkeslagene inntok Gaul delte de seg opp i mindre grupper, på jakt etter mat. By etter by i dagens Frankrike og Belgia ble inntatt og rundstjålet. I denne perioden dro haddingene sørover, og tok for seg byer som Paris, Orleans, Tours og Bordeaux, uten å møte nevneverdig motstand. De passet hele tiden på å unngå trefninger med romerne. I år 408-409 krysset de grensen til dagens Spania og inntok og plyndret by etter by. Hvor de enn kom etterlot de seg hungersnød, epidemier og elendighet, uten at romerne tilsynelatende kunne gjøre stort.

I 411 var den tidligere så rike romerske provinsen Spania så ødelagt at romerne ikke så annen råd enn å slutte fred med de barbariske stammene. Spania ble delt i fem provinser, hvor romerne fikk en og haddingene fikk en annen, og tre øvrige germanske folkeslag de resterende. Haddingene bosatte seg i den nordøstre delen, tilsvarende dagens Galicia, eller Baskerland om man vil. Sillingene fikk området i syd kalt Beatica, som inkluderte så vel dagens Gibraltar som Solkysten hvor både nordmenn og dansker i dag koser seg. Tiden i Spania var voldelig. Goterne var allierte med romerne og hadde ambisjoner

Hadding-vandalene inntok og plyndret Roma i år 455, uten nevneverdig motstand. De tok med seg absolutt alt av gull, statuer og verdigjenstander tilbake til Karthago. Skipet med en stor del av statuene gikk ned på sin ferd over Middelhavet og er aldri funnet.

her, og i 418 ble alle sillinger utryddet i et slag mellom sillinger og gotere. Nå var det kun haddingene igjen som representerte det vandalske folkeslaget.

VINNER SITT FØRSTE SLAG

Fra haddingene forlot Hallingdal 100-200 år før Kristus frem til tiden i Spania ser det ikke ut til at de vant ett eneste viktig slag. De plyndret og stjal, men ikke for å vinne land og makt, men for å brødfø seg og sine familier. Men i tiden i Spania skulle det endre seg. Det sto for første gang frem en stor leder, kong Gunderik. I 419 vant han sitt første store slag, og fordrev sueviene, de tidligere allierte da haddingene krysset Rhinen. Etter dette beveget haddingene seg sydover og inntok sillingenenes gamle område, Baetica på Solkysten. Presten Salvian beskrev i denne perioden haddingene som den mest sofistikerte av de germanske stammene, men ikke blant de sterkeste rent militært. Han beskrev moralen til vandalene som høy. Som andre germanske stammer fra nord var de høyreiste, langhårede og ofte blåøyde. I motsetning til andre germanske folkeslag var vandalene et rytterfolk. Haddingene hadde blitt kristnet i tiden i Øst-Europa, 600 år før sine brødre i

Norge. Allerede den gang var det store stridigheter mellom forskjellige retninger i kristendommen, og haddingene bekjente seg til arianismen og ikke kato-lisismen som romerne. Da romerne angrep haddingene i 422 skal visstnok haddingene holdt en bibel foran seg i kampen mot romerne. Om dette var årsaken til at de vant skal være uvisst, men de gikk i hvert fall seirende ut av et avgjørende slag for andre gang på tre år, og for første gang mot romerne. På denne tiden var Romerriket i kaos, preget som det var av indre stridigheter, med et utall keiserkandidater. Haddingene utnyttet situasjonen og slo til mot romerne på nytt i 425. De tok den romerske flåten som lå til havn i romerske havnebyer i Spania, og raidet både på Mallorca og i Nord-Afrika. Dette er første gang vi hører om at haddingene behersker kunsten å seile.

DEN STORE PLANEN

Men selv om haddingene hadde en viss suksess på denne tiden, var de urolige for situasjonen. De fryktet nye sammenstøt med romerne og de fryktet at hungersnøden kunne vende tilbake i det utplyndrede og ødelagte Spania. Kong Gunderik ble etterfulgt av sin halvbror Kong

VANDALENES MYNTER

Under vandalenes storhetstid i Nord-Afrika fra 430-tallet og hundre år fremover utga de mynter. I begynnelsen imiterte kong Geiserik myntene til de romerske keiserne. Disse var velkjente og brukt over hele verden, og det var helt i tråd med praksis andre steder i verden at nye herskere begynte med å kopiere anerkjente og aksepterte mynter. Etter hver begynte imidlertid vandalene å utstede mynter i eget navn, men det var først etter kong Geiseriks tid. Vi finner mynter med inskripsjon fra hadding-kongene Gunthamund, Thrasamund, Hilderik og Gelimer

Under vandalenes rike sirkulerte mynter i gull, sølv og bronse. Imidlertid lagde ikke vandalene gullmynter selv, men bare sølv- og bronsemynter. De mest vanlige å se i dag er bronsemyntene, som er relativt overkommelige i pris. De er ikke særlig forseggjort. Noe av det mest fascinerende med disse myntene er de underlige valørene de bærer – 4, 12, 21 og 42 såkalte nummi, som er et annet ord for mynt. Disse rare verdiene har sin forklaring. Gullmynten, som ble kalt solidi, var verdt 24 siliqua (sølvmynter) og 12.000 nummi. Man likte oppdeling i 12 og 24 på den tid, og hvis man skulle dele 1 siliqua, som altså var 500 nummi i 12 eller 24 ble det 41,67 nummi eller 20,83 nummi. Dette var upraktiske verdier og man rundet av til 42 og 21 nummi.

Med den fascinerende linken det er mellom Hallingdal og Kartago er det sikkert fristende for mange nordmenn å skaffe seg noen mynter fra vandalenes haddinge-kongeslekt. Meld gjerne din interesse ved å sende en epost til kundeservice@samlerhuset.no eller ring Vidar på 0 25 50 så gir vi deg et tilbud når vi har slike mynter i vår beholdning.

Mynt utgitt i haddingenes vandal-kongedømme med det litt underlige pålydende 21 nummi. (Lanz Numismatics, www.romancoins.info)

Geiserik, og han er omtalt som statsmann av format. Geiserik la en ambisiøs plan. Han ville ta sitt folk over streket til Afrika. Ikke til de ørkenlignende områdene sør for Spania, men til de grøderike områdene lenger øst, sør for Sicilia. Her hadde romerne sitt store kornkammerområde, og her var det enorme lunder med oliventrær som forsynte Romerrike med olivenolje. Olivenolje var essensielt i matlaging, til lysolje og til såpe og kosmetikk. Området var også fullt av vingårder som leverte ettertraktet vin, og utallige pottemakerier som sto for mesteparten av verdens dekketøy. Her ble også bomullen dyrket som naturligvis var viktig for datidens «klesfabrikker» som lå i Nord-Afrika. Hovedstaden i dette området var den store havnebyen Kartago, en av tre storbyer i datidens Middelhavsområde, ved siden av Roma og Konstantinopel. I motsetning til andre deler av Romerriket var Kartago aldri beseiret. Kartago sto ene og alene for alle inntekter som krevdes for å betale for hele romernes hær, som var spredt over hele Europa og inn i Asia. Dette var også et kulturelt og religiøst senter på den tiden. Den som kontrollerte Kartago var sikret mat og velstand, men kontrollerte også

Europas skjebne gjennom sin økonomiske makt.

Å frakte et helt folk på 80.000 til 100.000 mennesker over Gibraltarstredet var ikke noen liten plan. Men dette ble bare småtterier mot utfordringen Kong Geiserik visste ville møte dem når de etter hvert skulle bevege seg østover langs Afrikas middelhavskyst. Først skulle de forsere et ørkenlignende landskap de første to hundre milene. Bare for å brødfø en så stor befolkning krevdes 100 til 120 tonn korn om dagen, så de måtte ha enorme mengder mat og vann med seg, selv om de plyndret overalt der de kom. Når de etter hvert kom frem til de grøderike delene av kyststrekningen skulle de hamle opp med mellom en og tre millioner mennesker som allerede bodde der, og kong Geiserik må ikke ha følt seg trygg på at et lite folk på maksimalt 100.000 skulle hamle opp med så mange.

VANDALENE TAR NORD-AFRIKA

Det gikk imidlertid bra. By etter by ble inntatt, og den nest største byen i de romerske provinsene, Hippo Regus, falt og ble gjort til vandalenes hovedstad. I området

befant det seg store mengder slaver som romerne hadde brakt til Afrika for å jobbe, og også barbariske folkeslag. Mange av disse sluttet seg til hadding-vandalene, og det samme gjorde de fattigste blant romerne, i håp om et bedre liv. Men Kartago var ennå for sterk til at vandalene lyktes å komme seg innenfor bymurene. Romerne fryktet imidlertid hadding-vandalene, og i 435 eller 436 så ikke romerne annen råd enn å slutte fred med dem. Haddingene ble gitt betydelige rettigheter og land mot å love at de ikke skulle forsøke å innta Kartago. Men fredsavtalen var skjør, og et virkelig problem ble det da vandalene i området begynte å forfølge katolikken. Kirker ble revet og biskoper tatt av dage. I 438 raidet vandalene Sicilia, en viktig romersk provins. Og mens romerne i 439 hadde sendt mesteparten av troppene til de vedvarende stridighetene på imperiets vestre flanker benyttet Kong Geiserik anledningen til å ta Kartago.

Så viktig var erobringen av Kartago at Kong Geiserik endret tidsregningen – dette skulle defineres som år 1. Geiserik ble kronet som konge av Afrika, og på kort tid hadde hadding-vandalene gått fra å være et

Det ble utgitt mynter under alle de fem kongene i vandalsrikets periode i Nord-Afrika. De første myntene ble utgitt under den store vandalkongen og strategen Geiserik, som regjerte i nesten 50 år (år 428-477). Under hans periode gikk vandalene fra å

være et folk på flukt i Spania til å bli samtidens mest fremgangsrike folkeslag, med base i den rike, tidligere romerske provinsen i Nord-Afrika, hvor Karthago var hovedbasen. I Geiseriks tid utkom det imidlertid ikke mynter med hans portrett eller navn. I stedet kopierte

han romerske mynter, som var aksepterte i nær sagt alle verdens hjørner på den tid. Imidlertid utga alle de fire neste vandal-kongene mynter med sitt eget navn. Dette var Guntamund, Trasamund, Hilderik og Gelimer. Selv de flotteste sølvmyntene fra den

folkeslag på konstant vandring i søken etter mat til å bli den vestlige verdens herrefolk, rike som de ble gjennom å kontrollere verdens fremste kornkammer og handelsmessige og kulturelle sentrum.

VANDALENE TAR ROMA

Haddingene under ledelse av Kong Geiserik stoppet ikke her. De fortsatte med å ta Sicilia og etter hvert Sardinia, Korsika, Mallorca og Menorca. Høydepunktet i vandalenes historie fant sted i 455. Forfallet i Romerriket hadde pågått over flere tiår, og konstante angrep fra barbariske stammer hadde gjort keiserdømmet gradvis svakere. Vandalene hadde stoppet mye av tilførselen av korn og olje gjennom kontrollen med de tidligere romerske provinsene i Afrika, og skatteinntektene sank dramatisk. Da vandalene satte kursen mot Roma i 455 kapitulerte Romerriket. Keiseren og den en gang så stolte romerske hæren rømte og det kom ikke engang til trefninger. Da vandalene ankom bymuren ble de møtt av pave Leo. Han ba for innbyggernes liv, og lovet at vandalene kunne få ta med seg alle kirkens skatter om de bare sparte innbyggerne. Det lovet kong Geiserik. De tok ikke bare med seg alt kirken hadde. De

gikk fra hus til hus og fjernet absolutt alt av verd saker, og alle byens skulpturer ble fjernet og brakt til Kartago.

Roma kom seg aldri etter dette og 20 år senere var det vest-romerske riket falt for godt. Ved inngangen til 400-tallet var Romerriket ett av det største imperiene verden noensinne har sett. Det strakte seg helt fra Britannias grense mot Skottland, via mesteparten av Vest-Europa, helt til Persia. 75 år senere var alt over, og den vestlige verdens sterkeste konger var nå goterne representert med Teodorik den store og haddingene representert ved Kong Geiserik – to folkeslag som 75 år tidligere hadde vært Europas fattiglemmer. Dette er virkelig en ufattelig utvikling bare på noen tiår. Og det fremstår underlig at det var de to folkeslagene opprinnelig fra Sverige og Norge som sto igjen på maktens trone.

HADDINGENES FALL

Dominansen skulle imidlertid ikke vare. Den store haddingekongen Geiserik døde i 477, og med ett virket det nesten som om den store energien haddingene var så rikt utstyrt med døde hen. En ny makt oppsto øst i Middelhavet, knyttet til Øst-Romer-

rikets etterfølgere i Konstantinopel, det såkalte bysantiske riket. Flere ganger forsøkte bysantene å angripe og innta Kartago og i 533 lyktes det. I 535 døde den siste vandalkongen og vandalene i Nord-Afrika ble utryddet for godt. Hallingdals posisjon i verden var tilbake til normalen!

Det er umulig å omtale vandalene uten å komme inn på uttrykket vandalisme, som betyr sanseløs ødeleggelse av eiendom og kultur. Uttrykket oppsto i Frankrike først på 1600-tallet, og skulle henvise til herjanger som lignet på de vandalene sto for i Frankrike og i Roma, og undertrykkelsen av katolikker i Afrika. Det er imidlertid ikke noen grunn til å tro at vandalene opptrådte mer urimelig enn andre folkeslag i sin tid, og både i Frankrike og i Roma opptrådte vandalene mye mindre voldelig enn omtrent alle andre erobrere. Uttrykket virker derfor svært ufortjent og står i kontrast til de samtidige beskrivelsene av presten Salvian som omtalte vandalene som et avansert folkeslag med høy moral.

tiden, som de du ser her, er uvørne i sin utforming og sjelden en prydd for øyet. På den ene mynten ser vi gudeskikkelen Kathago (med samme navn som byen) med utslåtte armer. Den kunstneriske kvaliteten kan ikke på noen måte måle seg med mynter fra

Romerriket. Men dette er uansett vitnesbyrd om en fascinerende periode i verdenshistorien hvor det historikerne tror er en utvandret kongeslekt fra Hallingdal regjerte store deler av Middelhavsområdet. (Lanz Numismatics, www.romancoins.info)

Det britiske samveldet hyller DRONNING ELIZABETH 90 år

I juni feirer verdens lengst regjerende monark sin 90. bursdag, og verdens myntverk feirer med brask og bram. Dronning Elizabeth II er den personen i verden som er suverent mest avbildet på frimerker og mynter, og i år kommer flere jubileumsutgaver med hennes portrett.

Den berømte Sovereign gullmynten fra det mektige Storbritannia ble utgitt for første gang i 1817 med det velkjente motivet av St. Georg og dragen. Bare fem ganger har motivet vært endret. 2016-utgaven kommer med et nytt dronningportrett i anledning av 90-årsdagen. Det nye portrettet er designet av den

velrennomerte britiske skulptøren James Butler, som tidligere har hatt æren av å få møte dronningen i egen person i forbindelse med en tidligere medaljeutgivelse.

– Jeg har vært så heldig å få møte Dronningen ved et par anledninger i forbindelse med arbeider jeg

har gjort, forteller Butler i en pressemelding fra Det Kongelige Britiske Myntverket.

Om det nye dronningportrettet forteller han: – Ettersom dette er et portrett for å feire, og ikke til sirkulasjonsmynter, ville jeg vise et hengivent bilde av Dronningen. Resultatet, et høyrevendt portrett av en kronet Elizabeth II, er en Dronning verdig.

Som verdens lengst regjerende monark, har Dronningen av England hatt flere portretter på landets mynter. Så har hun også rukket å bli hele 90 år. Det første dronningportrettet ble utgitt til sirkulasjonsmynter i 1953 og viser en pur ung dronning uten diadem eller tiara. Elizabeth var bare 25 år da hun ble dronning, noe man tydelig ser av de tidligere myntportrettene.

Det var den 71 år gamle Mary Gillick som var den første som fikk det ærefulle oppdraget med å portrettere den nye dronningen. Det Kongelige Britiske Myntverket omtaler selv portrettet med begeistrede ordlag på sine hjemmesider og mener portrettet reflekterte den nye optimistiske æraen nasjonen sto ovenfor, «a new Elizabethan era». Visse notabiliteter og deler av pressen var derimot kritiske. De synes at portrettet var for flatt og at kjolen, bh-stroppen (!) og skulderen vistes for mye. Sjefsgravøren på Royal Mint, Cecil Thomas ble ironisk nok satt til å forbedre portrettet. Han hadde følt seg forbigått da Gillick ble valgt frem-

Jubileumsportrett fra Gibraltar

Raphael Maklouf designet dronningportrettet på de britiske myntene preget mellom 1985 og 1997. Nå har han også designet et jubileumsportrett til bruk på Gibaltars jubileumsutgivelse i forbindelse med dronningens 90-årsfeiring.

Den britiske kronkolonien Gibraltar utgir også mynter med nytt dronningportrett i forbindelse med Dronningens 90-årsdag i år. Motivet ble avduket under verdens myntmesse i Berlin. Designeren bak det kongelige portrettet er Raphael Maklouf. Dette er andre gang Maklouf har designet dronningens myntportrett, sist gang var i forbindelse med britiske mynter preget mellom 1985 og 1997. Guvernøren fra Gibraltar var tilstede under avdukingen, som ble foretatt i et samarbeid mellom Samlerhusets engelske søsterselskap og Tower Mint på Gibraltar.

Samlerbuset tilbyr gullsettet til Dronning Elizabeths 90-årsdag. Du bestiller den på www.samlerbuset.no/dronninggibraltar, eller ved å ringe kundeservice på telefon 0 25 50. Bestillingsnummer: 47015610

for ham. Cecil Thomas fikk imidlertid også garvere sitt dronning Elisabeth II-portrett for myntene som skulle brukes i de britiske kronkoloniene. Cecil Thomas lot dronningen få bære en stilisert klassisk Tudorkrone som et symbol på hennes makt og verdighet.

Det skulle bli Arnold Machin som utformet det som sies å være dronning Elisabeth IIs favorittportrett. I Machins portrett bærer Hennes Majestet tiaraen «Girls of Great Britain and Ireland.» Tiaraen pryder sirkulasjons- og minnemyntene fra 1968 til 1984. Dette skulle også bli det portrettet som ble mest brukt på Elisabeth II myntutgivelser verden over.

Tiaraen som dronningen bærer på portrettet kalles også «Grannys tiara», ettersom dette var en bryllupsgave fra Dronning Mary. Ved senere myntutgivelser refererte dronningen selv til hennes ønske om at kvaliteten på de nye portretter skulle leve opp til kvalitetsstandarder på Machins arbeide.

I 1982 inviterte Royal Mint 17 kunstnere til en konkurranse om nytt dronningportrett. Raphael Maklouf vant. Nå fikk dronningen George IV-diademmet som hun bruker når hun leser trontalen i det britiske parlamentet. På New Zealand lot James Barry dronning Elisabeth II få bære «Queen Alexandra's Kokoshnik Tiara.» Den består av 488 briljanter. Tiaraen var opprinnelig en gave fra The Ladies Society til sølvbryllupet til Kong Edvard VII og dronning Alexandra. Dronning Mary arvet tiaraen i 1888. Jody Clark (33) er foreløpig den yngste kunstneren som har fått portrettere dronning Elisabeth II på mynt da portrettet på nytt ble oppdatert i fjor. 2016-utgaven, modellert av James Butler, til årets 90-årsjubileum er kun en jubileumsutgave og vil bare figurere på årets utgave.

Med eget myntmerke på sør-afrikansk Krugerrand

Også Det Statlige Sør-Afrikanske Myntverket hyller den britiske Dronning Elisabeth II på hennes 90-årsdag. I anledning jubileet blir det utgitt et sett med den berømte gullmynten Krugerrand i fire størrelser med et eget myntmerke for å hylle dronningen. Myntene kommer i størrelsene 1/10, 1/4, 1/2 og 1 unse gull.

Samlerhuset tilbyr gullsettet med Krugerrand-myntene. Du bestiller den på www.samlerhuset.no/krugerranddronning, eller ved å ringe kundeservice på telefon 02550. Bestillingsnummer: 47015609

DRONNING ELIZABETH II

Elizabeth Alexandra Mary ble født i London den 21. april 1926. Hun var eldste datter av Kong George VI og hans Dronning Elisabeth. 6. februar 1952 døde Kong George, og Elizabeth tok over tronen. 2. juni året etter ble hun tronet i Westminster Abbey i London. I 1947 giftet hun seg med prins Philip, hertug av Edinburgh. Sammen har de fire barn, blant andre Prins Charles som etter planen skal ta over den britiske tronen etter sin mor. Om ikke hans sønn William tar over, slik mange har spekulert i.

KONGELIGE JUBILEUMSMYNTER

Mens britene hedrer sin trofaste dronning med jubileumsmynter og ny-utgivelser, har det vært stille fra Norges Bank de siste årene. Foruten 200-kronen i sølv med Harald og Sonjas dobbelportrett i forbindelse med deres 75-årsdager i 2012, er det ikke mange norske utgivelser som kan sammenliknes med det som utgis for å feire Dronning Elisabeth II. Kommer kanskje Norges neste minnemynt i gull til å feire vårt flotte, norske monarki ved neste korsvei?

Samlerhuset tilbyr Dronning Elisabeths 90-års sølvmynt. Du bestiller den på www.samlerhuset.no/dronningcanada, eller ved å ringe kundeservice på telefon 02550. Bestillingsnummer: 47015608

INVITERER SKOLEBARN MED PÅ FESTEN

Gravøren av Dronningens 2015-portrett er ung med sine 33 år, men nå ønsker Det Kongelige Britiske Myntverket seg enda yngre kunstnere. I en konkurranse inviteres landets skolebarn til å designe en jubileumsmedalje som skal preges til Dronningens feiring i juni. Det kunne kanskje være en idé til det norske myntverket – for en fin måte å skape mynt- og medaljeinteresse i nye generasjoner på!

Det Canadiske bidraget til hyllesten av Dronning Elisabeth II er en vakker minnemynt preget i 99,99 % sølv og med fargepreg, utgitt i et begrenset opplag på 7.000 eksemplarer.

Den britiske Sovereign gullmynten med nytt dronningportrett for 2016.

31 år gamle D. Samaitis og vennene hans bestemte seg for å ta en annen rute enn de vanligvis pleier på tur til Fløyen i Bergen. Det gjorde de lurt i.

Fant seddelskatt på tur i skogen

Hvor mange av oss har vel ikke fantasert om å finne en skatt? For turgåeren D. Samaitis ble nettopp dette en realitet. En søndagstur i september i fjor viste seg å bli en lønnsom affære for litauiske Samaitis. Under et tre i skogen fant han en gammel melkeflaske med 85 tusenkroner-sedler fra 1949!

- Jeg så noe som stakk opp fra under et tre. Jeg bestemte meg for å prøve og få det ut, men flasken satt veldig godt fast. Inne i flasken var det tett i tett med sedler rullet sammen, men jeg skjønnte ikke med en gang at det var penger i flasken. Vi måtte knuse flasken for å få ut det som var inni, og da så vi hva det var, forteller han til Bergensavisen.

Etter å ha tatt med seg flasken og pengene hjem til Bergen sentrum, solgte Samaitis 78 av de bortgjemte tusenlappene. Hvor mye han fikk, vil han ikke røpe, men avslører til Bergensavisen at han har spandert på en tur til Gran Canaria til vennene sine. Resten skal han bruke på å spare til egenkapital for å kjøpe leilighet med kjæresten. En tusenlapp fra 1949 kan fremdeles veksles

inn hos Norges Bank for pålydende, men samleverdien vil være betydelig større. De fleste sedlene var i god stand, til tross for at man kan anta de har ligget nedgravd under et tre i skogen i over 60 år.

MEN HVOR STAMMER DISSE MYSTISKE SEDLENE FRA?

- Det jeg lurar mest på er hvorfor han eller hun som gravde dem ned, aldri gikk tilbake for å hente pengene igjen. Kanskje kommer de fra en ulovlig handling. Dette er virkelig et ekte mysterium, sier Samaitis til Bergensavisen. Omregnet til dagens verdi er 85.000 kroner i 1949 hele 1,7 millioner. Det er ikke noe man bare glemmer under et tre...

Funnet i Bergen bestod av 1000 kroner-sedler fra 1949, og tilhører seddelrekke 4. Den avbildede seddelen er en speciemen-utgave, en visningsversjon som ofte brukes av vekselskontorer og i utenlandske banker for kontroll og identifikasjon av autentiske sedler.

«Det er som å vinne i Lotto uten å ha spilt.»

- D. SAMAITIS FANT 85 STRØKNE TUSENKRONER-SEDLER FRA 1949 I EN FLASKE I SKOGEN.

HER MAJESTY
QUEEN ELIZABETH II
90TH BIRTHDAY
COIN

Raphael Maklouf

Raphael Maklouf
Offisiell designer av
dronningportrettet på mynt
utgitt til 90-årsjubileet.

Gullmyntbrevet som
hedrer Dronning
Elizabeth IIs 90-
årsjubileum kan
nå bli ditt for 4.990
kroner, inkludert
frakt og ekspedisjon.

Kun 150 nummererte gullmyntbrev: Offisiell 24 karat gullmynt preget på dagen til Dronning Elizabeth IIs 90-årsjubileum

NYHET:
Førstedagsstemples
på selve jubileums-
dagen 21. april.

NB: Illustrasjonsbilde

**FORHÅNDS-
BESTILL I DAG!**

(Leveres i
begynnelsen
av mai)

Ø: 17,95mm
NB: Illustrasjonsbilde

Gullmynten i dette jubileumsmyntbrevet er i 24 karat rent
gull og preges kun på jubileumsdagen den 21. april 2016.

Nytt dronningportrett utgitt til 90-årsjubileet

Preget på dagen i 24 karat rent gull

Strengt begrenset opplag – KUN 150
nummererte eksemplarer

Håndsignert av myntdesigner Raphael Maklouf

Kun tilgjengelig hos Samlerhuset

LES MER OG RESERVER ET TIDLIG NUMMERERT GULLMYNTBREV

Meld din interesse på www.samlerhuset.no/elizabeth eller ring 0 25 50.

Bestillingsnummer: 47015574

Oppfordrer hele myntbransjen til å ta ansvar for gruvearbeiderne

– Arbeider for rettferdig utvinning av gull fra verdens små gruver

TEKST: ANNE KATHRINE BRØDHOLT, SAMLERHUSET

Samlerhuset og Det Norske Myntverket har innledet samarbeid med Alliance for rettferdig gullutvinning (ARM)/ Fairmined. Kenneth Porter fra ARM presenterte arbeidet for forbedret gruvedrift for verdens myntverk og sentralbanker under verdens myntmesse i Berlin. ARM samarbeider allerede med verdenskjente merkevarer i andre bransjer; Chopard (smykkeindustrien) og Microsoft (teknologi).

FAKTA

- Alliance for responsible mining (ARM)/ Fairmineds motto er: Gull å være stolt av!
- 10 % av gullet som utvinnes i dag kommer fra mindre gruver, som til dels har svært kritikkverdige miljø- og arbeidsforhold. Barne- og tvangsarbeid forekommer.
- Om lag 90% av gullet som utvinnes i dag, kommer fra gruver underlagt internasjonale standarder for miljø, arbeidsforhold og krav
- Det paradoksale i tallene overfor er at ca 90% av de som arbeider og livnærer seg på utvinning av gull, millioner av mennesker, er sysselsatt i de mindre og uregulerte gruvene.
- Av alt gull som omsettes på verdensbasis, regner man at rundt 30 % av gullet er gjenbruk/ gjenvunnet gull.
- Mynt- og medaljeindustrien handler gull fra anerkjente kilder, gullet kommer fra de større, regulerte gruvene, eller fra gjenvunnet gull.
- På tross av at Samlerhuset og Det Norske Myntverket handler edelmetaller gjennom velrennomerte større kanaler med regulerte forhold, besluttet virksomhetene i 2015 å ta et ansvar overfor de mindre gruvene, gjennom et samarbeid med organisasjonen Alliance for Responsible Mining – Alliansen for rettferdig gruvedrift (ARM)/ Fairmined.

I forrige utgave av Mynt & Historie fortalte vi om Samlerhusets initiativ for utvinning og bruk av rettferdig gull. Det vakte oppsikt på tvers av land og kontinenter da første prosjekt ut var Nobels Fredspris. For første gang ble fredsprismedaljen preget i nettopp rettferdig, sporbart gull. Da Samlerhuset og Det Norske Myntverket tok initiativ overfor Nobelkomiteen om nettopp å etablere en standard for rettferdig gull i det som anses å være verdens mest kjente medalje, ble det starten på et initiativ overfor hele verdens mynt- og medaljeindustri!

Da bransjen var samlet på World Money Fair i Berlin under verdens største myntmesse, presenterte Samlerhuset og Det Norske Myntverket initiativet for alle verdens myntverk, og oppfordret samtidig om støtte og medvirkning. Ikke uventet høstet det både oppmerksomhet og svært positiv respons.

– Nobels fredspris var det første prosjektet vi gjorde, og det var første initiativet vi tok. Vi er selvfølgelig svært glade for at Nobelkomiteen gav sin utvetydige tilslutning til å fra og

med år 2015 prege den verdensberømte gullmedaljen i rettferdig gull. Ikke bare var gullet rettferdig utvunnet, det var også 100% sporbart, tilbake til en liten gruve i Columbia, som har sertifisert seg innenfor både miljø og arbeidsforhold, sier Samlerhusets styreleder og eier Ole Bjørn Fausa, som selv har vært i den aktuelle gruen i Columbia.

– Men arbeidet er bare så vidt i gang. Ved å starte med selveste Nobels fredspris håper vi at ballen skal begynne å rulle – i hele industrien. Vi ser at smykkebransjen allerede har en veletablert standard, med de eksklusive merkene Chopard og Kerring i spissen. Microsoft er engasjert i teknologi-industrien, og nå står vi to norske bedrifter i spissen overfor myntverk og nasjonalbanker verden rundt – vi ser stor begeistring for prosjektet både i Samlerhuset og hos Det Norske Myntverket.

Representanter fra hele myntverdenen var representert da Samlerhuset introduserte samarbeidet med alliansen for rettferdig gullutvinning (ARM)/ Fairmined. Nå oppfordres hele myntbransjen til å følge!

Krigsseilerregisteret endelig lansert!

Arbeidet med å samle inn alle historiene til norske krigsseilere som deltok under andre verdenskrig har pågått i lang tid.

TEKST: ANNE KATHRINE BRØDHOLT, SAMLERHUSET

I samarbeid med Stiftelsen Arkivet og Lillesand sjømannsforening/sjohistorie.no, var det Samlerhuset som i 2014 tok initiativet til et komplett, digitalt register. Nå er krigsseilerregisteret gjort tilgjengelig for allmennheten, og folket kan søke i både navn og dramatiske historier fra krigsårenes sjøfarere.

Krigsseilerregisteret er et nasjonalt register for alle norske menn og kvinner som seilte i den norske handelsflåten 1939-1945. I et tett samarbeid mellom Stiftelsen Arkivet, Lillesand sjømannsforening/sjohistorie.no og Samlerhuset ble det norske folk invitert til dugnad i 2014 med oppfordring til å dele sine historier. Samlerhuset garanterte 1,5 millioner kroner til oppstart av arbeidet.

19. januar ble det digitale registeret endelig tilgjengelig på www.krigsseilerregisteret.no. Ved lanseringen inneholdt registeret ca. 6.000 navn, men målet er at så mange som mulig av de over 30.000 norske krigsseilere skal inn. Markeringen av offentliggjøringen foregikk på Oslo Sjømannsforening, der blant annet Jon Michelet, representanter fra Stortinget, norsk rederinæring og krigsseilere var tilstede.

– Dagen i dag er en stor merkedag for både krigsseilerne og deres etterkommere, så vel som alle som er interessert i denne viktige delen av historien da verden var i krig. Krigsseilerne var trolig de nordmenn som

hadde størst påvirkning på de alliertes seier over Hitler. Opprettelsen av dette registeret er langt på overtid, og burde vært startet for lenge siden. Vi skal likevel gjøre alt vi kan for å få det så komplett som mulig, uttalte administrerende direktør i Samlerhuset, Ole Bjørn Fausa.

EN SKAMPLETT I NORGES HISTORIE

Uretten de norske krigsseilerne og deres familier opplevde etter andre verdenskrig var enorm. Mangelen på heder og ære har i ettertid blitt omtalt som en av de store skamplene i Norges historie. Man vet at over 30.000 nordmenn deltok til sjøs. Deres man tar med alle krigsseilerne som seilte i nasjonalt og internasjonalt farvann kan antallet fort stige opp til 40.000 i perioden 1940-45, hvorav rundt 3.800 omkom i tjeneste. De fleste krigsseilerne er nå døde, og mange av deres historier kan dermed gå tapt. Over 70 år senere, og alt for lang tid etter, finner nå et oppgjør med historien sted.

Store mengder norske samlere har via Samlerhuset mobilisert for å bidra med å samle inn historier om krigsseilere gjennom en landsdekkende kampanje i sosiale medier. Arbeidet med å registrere disse historiene i det endelige registeret er i gang, men vi må belage oss på at det tar tid. I tett samarbeid med Lillesand Sjømannsforening jobbes det med dokumentasjonen i registeret, som skal

være så objektiv og korrekt som mulig. På denne måten kan dette danne grunnlag for forskning og formidling av krigshistorien i all fremtid. – Det er gledelig å se at vårt opprinnelige initiativ nå har nådd helt opp til regjeringen, og at en fremtidig drift og ivaretagelse av Krigsseilerregisteret er sikret, sa administrerende direktør i Samlerhuset, Ole Bjørn Fausa til de over 200 fremmøtte gjestene i lokalene til Oslo sjømannsforening.

www.krigsseilerregisteret.no

Historie om krigsseilerne samlet i en database, digitalt tilgjengelig for alle. Mulighet for å søke opp hver enkelt krigsseiler. Hver seiler vil få sin egen hjemmeside i registeret, og det vil være mulig å innhente informasjon om seilernes omfattende historie, alt fra hvor vedkommende seilte og til hvilke utmerkelser som er tildelt. Registeret skal inneholde oversikt over alle norske menn og kvinner som seilte i den norske handelsflåten 1939-1945. Det inkluderer perioden 1939-1940 når Norge var nøytralt gjennom utenlandsflåten Nortraship, og hjemmeflåten under okkupasjonen 1940-1945. Etterhvert skal nordmenn i norsk og alliert marine, samt de som seilte for allierte og nøytrale handelsskip, inkluderes. I tillegg skal også utenlandske sjøfolk som seilte for Nortraship og hjemmeflåten registreres.

Med store kobbermynter på flere kilo, som krevde hest og kjerre for å få fraktet med seg, var det ikke rart at svenskene etter hvert gikk over til nyoppfinnelsen sedler.

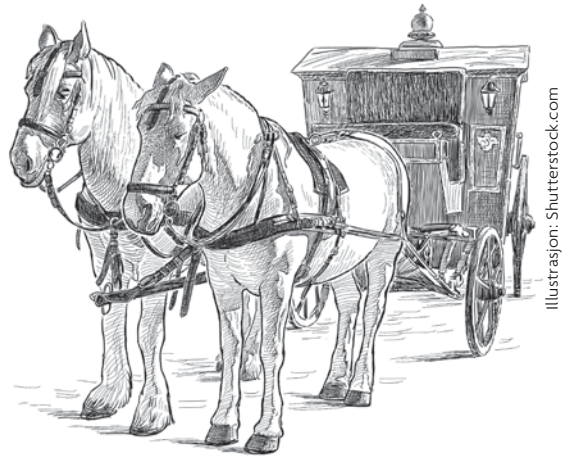
Verdens største sirkulasjonsmynter er fra Sverige

Da svenskene måtte frakte pengene sine med hest og kjerre

Visste du at de første sedlene i den vestlige verden stammer fra vårt naboland Sverige? Og vet du årsaken til at det ble slik? Svaret ligger i et spennende kapittel svensk mynt- og seddelhistorie.

TEKST: LISE SJØSTRAND KRISTOFFERSEN, SAMLERHUSET

Platemyntene var store stykker av kobber, ja, så store at man måtte bruke hest og kjerre for å frakte dem med seg!

Illustrasjon: Shutterstock.com

I nesten 140 år var svenskenes mynter helt særegne. De var store, tunge og nærmest firkantede, og laget av kobber. Så tunge og uhåndterlige var de at en lur svenske kom på en ny ting: Sedler av papir!

Allerede på 1500-tallet under kong Gustav Vasa begynte opptakten til Sveriges storhetstid. Gustav Vasa var opptatt av pengesystemet, og fikk preget svært mange ulike typer mynter i sin tid som regent; gylden, mark, daler, penninger og øre for å nevne noen. De fleste av myntene var laget av sølv. Fra begynnelsen av 1600-tallet ble imidlertid riksdaleren den enerådende mynttypen, en sølvmynt som ble preget i valørene ½, 1, 2, 4, 8 og 10 daler. Myntenes pålydende verdi motsvarte verdien til metallet de ble laget av. Det var et stadig behov for å prege nye sølvdalere. Samtidig ble forekomstene av sølv i Sverige stadig sjeldnere. Da Vasas sønner senere tok over kongemakten etter sin far,

begynte man å blande kobber i sølvdalerne. Fra 1644 ble myntene helt og holdent preget i kobber mens pålydende fortsatt var i sølvdaler!

En av Sveriges største rikdommer var imidlertid nettopp forekomsten av kobber, og på et tidspunkt stod Sverige for mer enn 50 % av kobberutvinningen på verdensmarkedet! Ulempen var at kobber var langt mindre verdt enn sølv, og siden en mynts metallvekt måtte tilsvare myntens pålydende verdi, så måtte myntene i kobber bli store. Veldig store. Dermed så de svenske platemyntene dagens lys. Disse var store stykker av kobber, ja, så store at man måtte bruke hest og kjerre for å frakte de med seg! Den største mynten, en 10 sølvdaler (som altså ikke inneholdt noe sølv), veide nesten 20 kilo, og for denne kunne man få kjøpt en hel ku!

Historien forteller at en skatteinnkrever skal ha skrevet et brev til Dronning Kristina om at han ikke lenger kunne kreve inn skatt fra befolkningen – han hadde rett og slett ikke noe egnet transportmiddel som kunne frakte de tunge platemyntene!

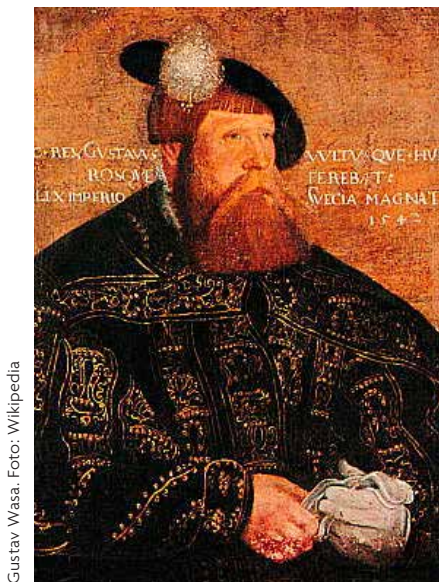
Selv om de lavere valørene av platemyntene var langt mer alminnelige i befolkningen, veide en 2 daler nesten 4 kilo, også det var naturligvis svært uhåndterlig for de aller fleste. Og samtidig som verdien på kobber endret seg gjennom årene mens platemyntene var i bruk, ble også selve myntene brukt som handelsvare. Når kobberprisen steg, kunne man faktisk selge mynten for en høyere pris enn myntens pålydende verdi! Det kunne til og med hende at en platemynt ble delt i to, dersom

det var behov for en mynt med en lavere verdi!

Alle de praktiske problemene med de uhåndterlige platemyntene gjorde at en lur svenske fikk ideen om sedler. Systemet fungerte slik at kobbermynten man eide ble deponert i en bank og så fikk man en kvittering, som viste at man eide kobbermynten. Da kunne man i stedet frakte med seg denne, og når man brukte den som betaling ble mottaker eier av kvitteringen, som ga rett til kobbermynten. Sedler var oppfunnet, eller gjenoppfunnet om man vil, for et tilsvarende system hadde eksistert i Kina.

Alt i alt kjenner man til at det ble preget ca 16.000 store platemynter i kobber. Da de første svenske papirsedlene ble trykket rundt 1660, avtok behovet for de langt mindre praktiske platemyntene, men likevel ble de preget helt fram til myntreformen i 1776-77.

Etter myntreformen ble platemyntene, som den svenske riksbanken hadde store lager av, brukt som eksportvare. De ble faktisk til og med brukt som ballast på handelsskip som seilte til India! Et antall skip nådde aldri fram, og endte sin tid utenfor Sør-Afrikas kyst. Spesielt kjent er skipsvraket etter det danske handelsskipet Nicobar fra det dansk-østindiske kompaniet. Det ble funnet i 1987 av to dykkere. Det skulle vise seg at skipet gikk ned med over 8 tonn, eller ca 5.000 platemynter! Nesten 3.000 platemynter ble berget. Et mindre antall av disse ble senere gjort tilgjengelig for verdens myntsamlere.

Gustav Vasa. Foto: Wikipedia

Stammer det engelske kongehuset fra Sunnmøre?

Da Vilhelm Erobreren vant slaget ved Hastings i 1066 forandret det England for alltid. Vilhelm Erobreren var normanner-viking fra Normandie. Hele den engelske kongerekken frem til dronning Elizabeth II nedstammer fra han. Men hvor nedstammer Vilhelm Erobreren og hans viking-forfedre fra? Mye tyder på at hele Vilhelm Erobrerens farsrekke fører tilbake til Sunnmøre, og til ingen ringere enn Gange-Rolf.

Aret er 845. Flåter med vikinger har i årevis herjet kystene på begge sider av den engelske kanalen. Flåtene blir større og større for hvert år, og i 845 bryter de gjennom forsvarsverkene og inntar Seinen. 120 skip med omlag 5000 mann seiler opp elven, og vikingene inntar etter hvert Paris og plyndrer alt. For å få vikingene til å trekke seg tilbake forærer kongen vikingene ikke mindre enn 2500 kilo sølv og gull; en enorm sum selv i våre dager. Men om franskekongen trodde han på den måten hadde kjøpt seg fri for flere angrep, tok han feil.

Vikingene angriper Paris hele 13 ganger før franskekongen bestemmer seg for å slutte fred; han gir vikinglederen Rollo sitt eget hertugdømme. Rollo blir hertugdømmets første hertug, og det oppkalles etter han og hans landsmenn: Normandie. Normandie utvikler

seg til å bli et robust og betydningsfullt land i tiårene som følger.

Vilhelm Bastarden erobrer England

Rollos sønn og etterfølger er Vilhelm Langsverd, og så følger i direkte nedadgående rekkefølge Richard den Fryktløse, Richard den Gode og Vilhelm Bastarden. Bastarden fikk det lite flatterende tilnavnet ettersom hans mor var en trellkvinne. Men han skulle snart gjøre seg fortjent til et edlere tilnavn. I 1066 krysser han kanalen med en enorm hær og slår Harold Godwinson i slaget ved Hastings, bare dager etter at Harold Godwinson hadde slått den norske vikingen Harald Hardråde i slaget ved Stamford Bridge.

Normanner-vikingen Vilhelm Bastarden får straks et nytt tilnavn, og blir Vilhelm Erobreren.

Vilhelm tar et jerngrep om England. I løpet av få år er hele det britiske aristokratiet jaget på flukt og nesten alt land eiet av normannere. Kongehuset som han etablerte står trygt den dag i dag, og det er 32 ledd i direkte linje fra Vilhelm Erobreren til Dronning Elizabeth II. Og fra dronningen til Normandies første hertug, den gode Rollo, er det 37 ledd.

Hvor kom vikingen Rollo fra?

Snorre Sturlason skriver at Rollo er samme person som Gange-Rolf. Gange-Rolf var sønn av Ragnvald Mørejarl, en nessekonge som styrte det vi i dag kaller Møre og Romsdal. Man tror mørejarlens sete var på Sunnmøre, men man vet ikke eksakt hvor, og det kan ha vært andre steder i Møre og Romsdal.

På ett eller annen tidspunkt falt Gange-Rolf i unåde hos Harald Hårfagre. I stedet for

▲ Vilhelm Bastarden slo Harold Godwinson i slaget ved Hastings 1066, og erobret England. Vilhelm gjorde seg dermed fortjent til et edlere tilnavn: Vilhelm Erobreren.

å ta livet av sønnen til sin allierte, valgte Harald Hårfagre å landsforvise Gange-Rolf, og slik kom han etterhvert til Normandie. Den kjente britiske sagaskriver William av Malmesbury bekrefter langt på vei Snorres historie ved også å vise til at Rollo var fra Norge.

Munken og historieskriveren Dudo fra Frankrike hevder imidlertid at Rollo var fra Fakse i Danmark, og spør man danske historikere er de mest glad i denne varianten. Men Dudo skriver også at området i Danmark hvor Rollo kom fra besto av høye fjell, og norske historikere er således tilbøyelig til å mene at Dudo egentlig viser til Norge. Norge var underlagt Danmark i mange tiår etter at Harald Hårfagre mistet makten, og Dudo har muligens vist til det geografiske området danskekongen regjerte over mer enn de eksakte geografiske termene.

Man kan naturligvis ikke være sikker, men det virker aller mest sannsynlig at Rollo var den samme som Gange-Rolf, og at både Rollo, Vilhelm Erobreren og dermed også dronning Elizabeth II stammer tilbake til Sunnmøre eller et annet sted i Møre og Romsdal.

Håndfaste minner fra vikingtiden

Folk i Normandie er svært stolte av sin vikingarv, og de dyrker sin vikingtradisjon mye sterkere enn vi gjør i Norge. Men det er få normannere og nordmenn forunt å få eie et ekte, genuint minne fra vikingtiden.

Det nærmeste måtte være en original mynt utstedt av en vikingkonge, men slike er ytterst sjeldne, og normalt utenfor rekkevidde for de fleste historieinteresserte.

Men nå kan dette endre seg. I England har det nemlig nylig dukket opp et forbløffende parti med sølvmynter utgitt på 1030-tallet av selveste viking-normanneren Vilhelm Bastarden, senere Vilhelm Erobreren. Det er en engelsk adelig familie som har hatt myntene i sitt eie i århundrer. Familien har et stort slott som krever vedlikehold, og den yngste generasjonen har sett seg nødt til å selge myntene for å finansiere driften av slottet.

Myntene på den tid ble slått for hånd, og de er enkle i sin utførelse. Ingen er eksakt like, men de bærer alle motiv av et kors. Inn-til nylig opplyste myntkatalogene at de fantes mellom 500 og 1000 kjente eksemplarer av en Vilhelm Erobreren-mynt av denne type. Selv om man må legge til noen få hundre fra det nye rapporterte partiet er det likevel snakk om svært sjeldne mynter. Det er utrolig at vanlige mennesker kan eie et så håndfast minne fra en tid da Norge dominerte store deler av Europa og dagens kongehus ble født.

Har du lyst til å sikre deg et håndfast minne fra vikingtiden, enten du er myntsamlar eller bare interessert i historie og vikingtid, skal du ta kontakt med Samlerhuset. Prisene er forbløffende lave. Du kan lese mer på samlarhuset.no/vilhelm.

▼ Mynter fra Vilhelm Erobreren er svært sjeldne; ekstra sjeldne er de som ble preget i Normandie før han inntok England. Til tross for dette har Samlerhuset et lite parti av denne typen tilgjengelig for salg, til en overraskende lav pris!. Du kan kjøpe en original Vilhelm Erobreren-mynt på www.samlarhuset.no/vilhelm.

Du kan kjøpe en original Vilhelm Erobreren-mynt på samlarhuset.no/vilhelm eller du kan ringe 0 25 50 for å få vite mer.

★★★★
EN AV VERDENS MEST POPULÆRE SØLVMYNTER FEIRER 30-ÅRSJUBILEUM

SILVER EAGLE 2016

Over 30 gram sølv | Preget i 99,9 % sølv fra USAs egne sølvreserver

Bestill din "Silver Eagle"
sølvmynt i dag!

199 kroner
-fraktfritt tilsendt

Bestill raskest på www.samlerhuset.no/silver-eagle • Bestillingsnummer: 47015573

Kun 199 kroner – fraktfritt tilsendt

I år fyller den klassiske amerikanske sølvmynten «Silver Eagle» 30 år. «Silver Eagle» er preget i over 30 gram rent sølv fra nasjonens egne sølvreserver og i den spesielle samlekaliteten, brilliant usirkulert. Sølvmynten bærer flere av de viktigste og stolteste symbolene for USA og amerikanske historie; den amerikanske ørnen, gudinnen Liberty, stjernene som representerer de 13 opprinnelige statene, og den kjente inskripsjonen "In God We Trust". Det storslåtte motivet, myntens størrelse og det høye sølvinnholdet gjør at «Silver Eagle» mynten regnes som en moderne klassiker blant samlere verden over.

I forbindelse med introduksjonen av 2016-utgaven kan du nå sikre deg denne store sølvmynten for kr 199,- fraktfritt tilsendt.

12 av verdens mest populære sølvmynter

«Silver Eagle 2016» innleder den årlige internasjonale myntsamlingen Fabulous 12 Silver Coin Collection. Denne flotte sølvmyntsamlingen omfatter 12 av verdens mest etterspurte sølvmynter fra verdens ledende land og myntverk. Blant godbitene i samlingen kan vi nevne den populære pandaen fra Kina, Storbritannias ikoniske Britannia og den verdensberømte Maple Leaf fra Canada. Du får disse klassikerne tilsendt til fast pris 530 kr + 69,95 kr i frakt etter hvert som de utgis, med ca en måneds mellomrom. Det er ingen bindingstid, ingen minstekjøpsforpliktelse, og alltid 30 dager full returret.

Velkommen til de moderne sølvmyntenenes øverste hylle!

Sølvbelagte
mansjettknapper (verdi 200 kr)
- GRATIS i løpet av samlingen!

BESTILL RASKEST PÅ:

☎ 0 25 50

www.samlerhuset.no/silver-eagle

Bestillingsnummer: 47015573